

TRADUCCIÓ AUDIOVISUAL
CREACIÓ DE MODELS DE LLENGUA
EN EL SISTEMA CULTURAL CÀTALA

Estudi de cas del doblatge
d'He/ena, quina canya!

NATALIA IZARD MARTÍNEZ
UNIVERSITAT POMPEU FABRA
(3 de 6)

Entre les recomanacions més formalistes hi ha la d'usar la doble negació, i entre les menys formalistes, un llistat d'expressions arcaiques o marcadament literàries, que s'aconsella evitar: "hom", "llur", "vers", "àdhuc", etc.

Un últim tret que voldríem destacar és la reiterada recomanació d'allunyar-se del castellà, tant en qüestions fonètiques, com lèxiques o morfosintàctiques. Vegem-ne alguns exemples: "Un vici força estès consisteix a pronunciar en castellà les c de les sigles, els acrònims i en general de totes les paraules no catalanes. Hem de vigilar a reservar el so castellà d'aquesta lletra per a les paraules castellanes exclusivament." (Op. cit.: 24) O bé:

"Hem notat que sovint es pronuncien a l'anglesa o a la castellana noms que no ho són. Així, a vegades sentim el francès Henri pronunciat com si fos anglès Henry; l'alemany Wilhelm pronunciat amb la w a l'anglesa; el portuguès José, amb la j i la s castellanques; l'italià Patrizia amb la z castellana; o pronúncies tan insòlites com Nimes a l'anglesa, etc. Aquesta pràctica és totalment inadmissible i cal corregir-la. (...) Finalment, un consell pràctic: en cas de dubte, i sempre que hi hagi impossibilitat d'esbrinar la pronúncia original, és millor pronunciar el nom a la catalana. No sols perquè així és més probable que ens acostem a la llengua original (que no pas si ho fem a la castellana, per exemple) sinó perquè d'aquesta manera no sonarà tan estrany a les orelles dels telespectadors. Per exemple: Buenos Aires (amb l'enllaç sonor), Los Angeles (amb l'enllaç sonor i amb el so de la g catalana) Rio de Janeiro (amb les neutralitzacions de les vocals àtones i la j catalana), San Francisco (amb el so de la c catalana)." (Op. cit.: 44)

Aquesta recomanació, però, no dóna opció a què el nom propi sigui castellà, de manera que ignora totalment aquesta llengua (fins i tot recomana pronunciar a la catalana el nom castellà de la ciutat castellanoparlant de Buenos Aires). Per altra part, si es pronuncien a la catalana noms com San Francisco ([sánfrə nsísku]) el resultat no és una pronúncia a l'anglesa, sinó una pronúncia en castellà de catalanoparlant.

En molts casos s'invoca l'anglès, el francès o l'italià per fer palesa la diferència del català amb el castellà, i suposem que per rectificar alguns parlants que castellanitzen pronúncies i paraules: "El català, com l'anglès, fa la l velaritzada, no dental (com en castellà o en francès)." (Op. cit.: 26) "El títol d'una pel·lícula ha de ser, sempre que sigui possible, fidel al títol original. Només en el cas que la traducció sigui inviable es buscarà una altra solució. Es tindran en compte les versions francesa i italiana, a més de la castellana." (Op. cit.: 89)

El llibre presenta un llistat de paraules d'origen castellà que habitualment no són normatives, però que TVC accepta, algunes amb més reticència que altres (Op. cit.: 155-174). També s'hi inclouen "barbarismes" que la Comissió de Normalització Lingüística considera "no admissibles". Aquests barbarismes no admissibles són d'origen castellà. Entre les paraules acceptades hi ha casos curiosos, com "barco", "calbo", "cigarro", "coça" (del castellà *coz*; en canvi, no accepta *patada*, però sí *patejar-se*, amb el sentit de "malgastar"), "coqueto", "enxufar" (en el sentit figurat de "tenir influències", però no en el literal, "endollar"), "gasto", "jogueta", "nòvio", "octavilla", "quadro", "quarto", "tiet", "tonto", "trajo", "xino" (en "barri xino" i "jugar als xinos") i "xuleta" (per copiar en un examen). Aquestes

acceptacions contrasten amb el que he dit més amunt: que en general recomana allunyar-se del castellà.⁸

Altres calcs de llengües estrangeres, alguns d'ells poc habituals, són: "bodi", "chador", "demarrar" ("escapar-se del gran grup en ciclisme"), "hall", "paio", "parapent", "raper" i "roquer" (intèrprets d'aquests dos estils musicals) o "staff". Accepta noves creacions de sentit figurat: "aparcar" (deixar pendent un assumpte), o creacions recents: "firal" (de la fira), "carrossar" (muntar carrosseries).

Dos anys més tard de la publicació de *El català a TV3* es va publicar *Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge* (1997). La gran diferència entre tots dos és que, així com el primer preferia l'ús de l'estàndard per sobre d'altres registres, *Criteris* constata que el doblatge demana un ús del llenguatge oral no espontani i col.loquial, amb tot el que això comporta: llenguatge fluït, frases curtes i juxtaposades, frases inacabades, ordre no forçosament gramatical, etc. "Així doncs, els diàlegs de l'obra audiovisual recullen, però de forma controlada, gairebé totes les característiques del col.loquial tret de les que contradiuen la subordinació del diàleg fílmic a l'avanç de l'acció narrativa. Això vol dir que no hi abunden tant les digressions i redundàncies com en aquest tipus de llenguatge." (Op. cit.: 11-12)

---

⁸ Per altra part, a diferència d'altres televisions regionals de l'Estat Espanyol, TVC no programa massa productes en llengua original castellana. Euskal Telebista, per exemple, sí que ho fa, tant per raons econòmiques (ja que la totalitat de la població del País Basc parla el castellà, aquests productes no necessiten ser doblats), com d'audiència (així arriben als no-bascoparlants). TVC podria haver apostat per aquesta estratègia, per exemple amb la programació d'algun producte genèric, com les sèries de sobretaula hispanoamericanes, que són barates i d'audiència molt àmplia. Però en canvi ha apostat per una programació gairebé íntegrament en català, amb l'excepció de les pel·lícules espanyoles i llatinoamericanes (per exemple, la repetida programació de cicles de Cantinflas, ja famosa a TVC).

Recomana que els doblatges siguin creïbles. En què consisteix aquesta credibilitat? Citem un fragment per veure-ho:

1.2. UNA TRADUCCIÓ NO LITERAL I CREÏBLE

(...)

Una bona traducció seria aquella que fes l'efecte d'haver estat concebuda en català. Això no s'aconsegueix traduint literalment cada paraula sinó copsant el sentit de cada frase de la llengua original i buscant la frase que expressi el mateix en català. (Op. cit.: 12)

O bé:

La traducció de diàlegs demana una fluïdesa en la construcció i encadenament de les frases que requereix un bon coneixement de les característiques de la parla col·loquial que s'han descrit abans. En doblatge, el "com" es diu és tan important com el "què" es diu. La fluïdesa d'expressió és tan determinant com la fidelitat als continguts." (Op. cit.: 15)

El llibre és en definitiva un llistat de recomanacions de com traduir. Però, sobretot, són recomanacions de com no traduir: és una llista de les errades de traducció que han de ser evitades i un parell de solucions correctes per a cada cas. Aquestes errades estan formades exclusivament per calcs de l'idioma original, o sigui per traduccions massa literals. Algunes són traduccions literals d'estructures sintàctiques, com ara l'excessiu ús de la veu passiva, calcada de l'anglès o del francès (Op. cit.: 19). Altres són l'abús dels possessius en la traducció, tipus "Et pots enfilem a la meua esquena" (Op. cit.: 39).

Al marge de desaconsellar les traduccions massa literals, en altres ocasions recomana utilitzar expressions molt genuïnes catalanes. Un exemple n'és la següent: traduir "*The children are at Jimmi's*", per "Els nens són a can Jimmi". (Op. cit.: 25). O bé, en la recomanació de com traduir "*bitch*", que "es podria traduir literalment per *puta*, però té una intensitat més baixa, del tipus *perduda, bandararra, arreplegada, bagassa*." (Op. cit.: 25)

També s'hi inclouen llistats dels equivalents correctes (per oposició a traduccions literals) de termes especialitzats, per exemple militars, jurídics, educatius, o de les pel·lícules de l'oest.

En definitiva, són recomanacions en la línia general de la "traducció acceptable". Així doncs, les recomanacions del llibre d'estil per al doblatge són acostar la traducció al públic mitjançant un text de destinació acceptable, que hagués pogut ser escrit originalment en català.

5.3.2. El català de TVC

Un cop vist el que diuen els llibres d'estil, analitzarem breument en què consisteix realment el català de TVC. Aquesta anàlisi l'hem feta de la següent manera. Primerament hem fet nosaltres mateixos una observació no sistemàtica de la programació de TVC, que ens ha proporcionat una sèrie d'hipòtesis. Per intentar confirmar aquestes hipòtesis, hem consultat la bibliografia existent sobre el català de TVC: les conclusions de l'equip de recerca de la Universitat Autònoma de Barcelona, dirigit per Margarida Bassols, (presentades en diversos congressos i reunides finalment en el llibre *El català de TV3*, de 1997), i l'article de Rosa Agost "The Colloquial Register and Dubbing".

De la nostra observació dels productes de TVC hem arribat a tres hipòtesis preliminars:

- **Les traduccions són més aviat acceptables que adequades⁹, i més acceptables que a altres televisions; una de les estratègies per aconseguir acceptabilitat consisteix a utilitzar un ampli ventall de frases fetes i expressions molt genuïnes catalanes.**
- **El català utilitzat és el central, totalment extent de dialectalismes.**
- **El català utilitzat és un català molt normatiu; una conseqüència d'aquest normativisme és que sovint s'utilitzen característiques del discurs escrit per sobre de les del discurs oral.**

Per il·lustrar la nostra primera hipòtesi, que les traduccions de TVC tendeixen a l'acceptabilitat, començarem amb un exemple. A un reportatge holandès emès el 13. 12. 97 (que en català es titulava *Conèixer Van Gaal*) hi trobem una traducció extremadament acceptable. L'entrenador del Barça explicava als entrevistadors (holandesos), la diferència entre un tallat i un cafè amb llet. En holandès deia: "Een *cortado* is een Koffie met een klein betje melk. En dat is een *café con leche*". La traducció literal hauria estat: "Un *cortado* és un cafè amb una miqueta de llet. I això és un *café con leche*." Aquesta traducció hauria fet ressaltar l'actitud de Van Gaal amb els entrevistadors: la d'un estranger nou en el país d'acollida, que explica a uns

---

⁹ Recordem la diferència entre "traduccions adequades" i "traduccions acceptables", segons terminologia de Gideon Toury (1995):

La traducció adequada és aquella que més aviat s'acosta/respecta les normes culturals i lingüístiques de la LC₁. El resultat és un discurs que intenta mantenir el "sabor estranger" de la llengua i la cultura originals.

La traducció acceptable és aquella que es confoma a les normes culturals i lingüístiques de la LC₂. El resultat és un discurs que pretén esborrar el seu origen estranger, i que intenta funcionar com un text original de la LC₂.

païsans seus una de les característiques d'aquest país d'acollida; característica que, òbviament, difereix de l'equivalent en el seu país d'origen. En canvi, el doblatge deia: "Jo prenc sempre un tallat. I això és un cafè amb llet". La traducció escollida per TVC opta per eliminar tota marca que denoti l'origen estranger del discurs.

Una de les estratègies per fer una traducció acceptable és la utilització de frases fetes i d'expressions molt genuïnes del català. A *Retorn al paradís* (de títol original *Return to Paradise*) el protagonista, un americà refugiat a una illa del pacífic, exclama en veure que la ràdio s'ha espatllat: "Punyeta, ja ha tornat a fer figa! Reno!" A *Acció judicial* (versió catalana de *Class Action*), s'hi sentien expressions com ara: "Ja sé que no és peix al cove". En tots dos casos es tracta d'expressions molt genuïnes de la llengua catalana, que semblen denotar una intenció que les traduccions no semblin tals traduccions, sinó originals catalans.

Recordem que al llibre d'estil de doblatge de TVC hi trobem explícita una recomanació així: "Una bona traducció seria aquella que fes l'efecte d'haver estat concebuda en català." (Televisió de Catalunya 1997: 14) Els responsables de les traduccions de TVC semblen opinar que la millor manera d'arribar al públic, i per tant, la millor manera d'exercir la normalització del català, és que aquest públic se senti plenament identificat amb els programes. I per a ells aquesta identificació s'aconsegueix adaptant els programes estrangers a la realitat lingüística i socio-cultural catalana. Com veurem a continuació, altres televisions segueixen la norma de la source-orientedness per aconseguir l'adequació, perquè creuen que el públic busca el component exòtic, estranger; TVC, en canvi, creu que el públic català busca precisament allò que li és familiar, que no l'incomodi amb elements desconeguts i possiblement difícils de comprendre. I això tant respecte dels elements culturals, com de la llengua.

Si comparem els doblatges de TVC amb els doblatges a l'espanyol o a altres llengües europees, s'observa que els de TVC generalment tendeixen més a l'acceptabilitat que els altres. En els doblatges a l'espanyol (tant a les televisions, com a les sales de cinema), les traduccions solen ser més literals, no tan adaptades a la llengua castellana. No hi trobem tanta fraseologia ni expressions tan genuïnes castelles, com en el cas del català; al contrari, les expressions típiques dels doblatges castells són més aviat traduïdes literalment de l'anglès o de la llengua original: frases com "*Dame la jodida pistola*", per exemple. La tendència general no és fer acceptable, sinó al contrari, fer adequat. Allà on un doblatge castellà segurament diria "*¡Cierra la boca!*" (traducció literal de "*Shut your mouth!*", el llibre d'estil de TVC recomana dir "Calla!" (Televisió de Catalunya, 1997: 84). On el castellà segurament diria "*¡Oh, no!*" el llibre d'estil recomana "No fotis", "Carai!", "Ostres!", "Déu n'hi do!", "Què dius?", "I ara!" o "Sí, home!" (Op. cit.: 53)

A altres països, la tendència és també l'adequació. A Alemanya, per exemple, és costum conservar en la llengua original els atributs que precedeixen els noms propis: si la pel·lícula és espanyola, no es parla de Frau López, sinó de Señora López, estratègia sens dubte pensada per conservar el "sabor estranger" de la producció. Els doblatges alemanys també conserven en la llengua original vocatius o expressions apel·latives: *Sir, Madam, Monsieur, chéri, bon jour, adiós, buenas noches*, etc.

A les recomanacions de TVC, en canvi, hi llegim: "Tampoc té sentit que un personatge alemany se l'anomeni "Herr" o un de francès "Monsieur". Aquests tractaments s'han de traduir pel corresponent "Senyor" ". (Televisió de Catalunya, 1997: 29)

Alguns autors europeus corroboren la tendència a l'adequació (oposada a la tendència a l'acceptabilitat de TVC). Olivier Goris (1993),

analitzant les versions doblades al francès d'algunes pel·lícules americanes i neerlandeses, observa que les referències culturals originals no es "fan acceptables", com en el cas de TVC, sinó que es "neutralitzen". Això es fa a base d'explicitacions, o bé d'hiperònims. Els noms propis de persones i els noms propis culturals (per exemple *Thanksgiving*) no es tradueixen al francès.

Segons Goris, el doblatge, com tota estratègia de traducció, té una raó de ser cultural, i ell identifica l'actitud neutralitzadora amb una actitud nacionalista: "The various nationalistic governments aim at "standardizing" imported products in order to protect the homogeneity of the local system of social values." (Op. cit.: 171)

Una altra autora, Birgit Nedergard-Larsen (1993), observa que en els subtítols a la televisió danesa:

"There are a series of strategies available to the subtitler for solving extralinguistic culture-bound translation problems, ranging from verbatim transfer of source language elements via culturally neutral explicitations or paraphrases to target language adaptation." (Op. cit.: 238)

"Incidentally there was only one example of 'cultural adaptation' in the four films examined" (Op. cit.: 235)

O sigui, una tendència majoritàriament a l'adequació o a la neutralització, però no a l'acceptabilitat, que recordem que era el cas de TVC.

La segona hipòtesi que hem formulat és que TVC utilitza exclusivament un català central, exempt de dialectalismes. Només ocasionalment s'usa un català dialectal, i sempre en producció pròpia, quan

l'origen no barceloní d'un personatge concret així ho requereix. En la sèrie *Dones d'aigua*, que transcorre al Baix Camp, els oriünds diuen "aqueta", "naltros", etc. Els personatges que provenen d'altres llocs, en canvi, parlen català central. En la sèrie *Poble Nou* tots parlaven català central, excepte un mallorquí que feia de mallorquí. En aquest cas era totalment comprensible perquè la sèrie tenia lloc a Barcelona, però en altres casos no és tan evident. La sèrie *Secrets de Família*, tenia lloc a Girona. Tot i així, els actors parlaven no només català central, sinó amb una fonètica que corresponia al barceloní, no al gironí.

Les traduccions dels doblatges estan fetes exclusivament en català central. I els actors de doblatge utilitzen tots la fonètica corresponent a aquest català. Els accents d'altres zones hi són desconeguts. Només hem trobat un cas en què això no fos així. En la pel·lícula *Rocco i els seus germans* (*Rocco e i suoi fratelli*, Luchino Visconti, 1960), el protagonista era sicilià. Per tal de mantenir aquesta particularitat del personatge en el doblatge, Rocco va ser doblat per Ovidi Montllor, degut al seu accent valencià. Tot i així, els germans no van ser doblats per actors valencians, de manera que el resultat era una família injustificadament híbrida.

La tercera hipòtesi és que el català de TVC és altament normatiu, i més proper al discurs escrit que no pas a la parla oral. Això es nota sobretot en la sintaxi i en la morfologia, més que no pas en el lèxic (el lèxic fa més concessions a la parla del carrer que no pas les construccions). En una de les qüestions en què més normatiu (i menys espontani) és el català de TVC, és en l'ús dels pronoms. En un capítol de la sèrie de producció pròpia *Estació d'Enllaç* unes adolescents de bona família però amb tendències delictives (robar a les botigues, amenaçar una dona que li mataran la nena, etc.), parlen entre elles: "Va, anem-nos-en a casa". L'ús dels pronoms d'aquesta manera

ja és exageradament formal, però en boca d'aquests personatges resulta encara més estrany.

De la mateixa manera que amb el central/no central, les divergències de la norma s'hi produeixen només quan estan justificades per un personatge concret, i sempre en producció pròpia. A *Dones d'aigua* un jardiner diu, per exemple, "vegilar", però queda clar que el personatge està caricaturitzat com a "rural", "poc cultivat", etc. En algunes ocasions aquesta tendència normativa s'utilitza fins i tot per fer didàctica. A un episodi d'aquesta mateixa sèrie, emès el 8.1. 98, un personatge deia: "... les dones gordes..." i les amigues li replicaven: "Grasses!".

Totes tres hipòtesis es corresponen amb un dels postulats del Polisistema, i més concretament en el d'André Lefevere (1992): que les traduccions són sovint bé un vehicle d'innovació o bé, al contrari, de reforç de la norma. En aquest cas, les traduccions de TVC constitueixen un reforç de la norma.

A continuació veurem què diuen les investigacions d'altres autors. En l'article "Adapting Translation for Dubbing to the Customer's Requirements", (Bassols et al. 1995), que correspon a la ponència presentada al congrés d'Estrasburg de la FIT *Communication audiovisuelle et transferts linguistiques*, s'hi estudia el català dels doblatges dels dibuixos animats. Es compara també aquest català amb el de productes similars doblats a Canal 9. Aquest article el signen un grup de recerca de la Universitat Autònoma de Barcelona, compost per Margarida Bassols, Mavi Dolç, David Paloma, Albert Rico, Laura Santamaria, Mila Segarra i Anna Maria Torrent. Les conclusions a què arriben és que el català dels dibuixos de TVC és per un cantó, altament normatiu; i, per l'altre, molt adaptat a la realitat sociolingüística de l'espectador (molt acceptable): "The translated scripts depart from the

original in order to adapt the language to prescriptive grammar; to promote the series in order to increase audience ratings: to make the characters closer to the viewer's social context: adapt them to the viewer's knowledge" (Op. cit.: 411). Més endavant incideixen en la tendència a l'acceptabilitat: "The policy regarding all the translated cartoon series broadcast by TVC is to approximate the cultural context of the original to that of the Catalan children who will watch the series" (Op. cit.: 411). L'actitud normativista es troba totalment contraposada a la de Canal 9, que "has made another option: to make use of a language as close as possible to the variety spoken on the streets." (Op. cit.: 411).

També observen que, geogràficament, la llengua dels dibuixos segueix el model del català central, sobretot el barceloní, i reflecteix molts pocs sociolectes. Segons els autors, és un català estàndard de manual. En aquestes circumstàncies el traductor ha de fer el que pot per trobar una forma oral col·loquial acceptable per l'audiència, que alhora compleixi els requeriments del registre oral normatiu. Els criteris lingüístics han variat molt poc des de l'inici de TVC, i l'audiència s'ha anat acostumant a sentir aquest registre, "spoken by Irish American police officers, John Wayne, and BBC sitcom characters alike." (Op. cit.: 411). Cronològicament, aquesta norma de l'estandardització també influeix la traducció final: en les traduccions per a nens no s'hi percep el cronolecte que correspondria a nens i adolescents, segons els autors probablement perquè aquesta varietat no seria normativa, i a més seria considerada influïda pel castellà.

Pel que fa a l'oralitat, Bassols et al. constaten que els programes de TVC segueixen la normativa de l'estàndard oral proposada per l'Institut d'Estudis Catalans. Per altra part, constaten que les veus dels dobladors són "highly controlled and meticulous" (Op. cit.: 412).

La morfologia també segueix gairebé al 100% (sorprenentment, segons ells), la normativa. El resultat és que, donat que els parlants del català central prefereixen les formes simplificades, l'acatament de les formes normatives resulta en un llenguatge artificial que, adreçat a nens petits, s'hauria esperat que fos molt més proper a la forma parlada. La sintaxi tampoc no intenta reproduir les estructures de la parla espontània, sinó que segueix l'estructura de la llengua escrita a base de frases simples i lògicament ordenades, com si es tractés de llengua escrita. L'espontaneïtat de la llengua parlada s'aconsegueix sobretot (gairebé únicament) gràcies a l'ús de refranys i frases fetes, que apareixen fins i tot quan no hi eren a l'original.

En una altra ponència presentada al mateix congrés "Le modèle de langue des chaînes de télévision catalanes" (Bassols et al., 1995b), el mateix grup de recerca analitza un corpus de la producció de TVC, consistent en telenotícies, magazines, concursos, dibuixos animats, dramàtics de producció pròpia, retransmissions esportives i publicitat, de 1993 i 1994. Segons els autors, les emissions estudiades presenten:

1. Una voluntat de respectar la norma. Sobretot en els programes en que la dicció es basa en un guió escrit (telenotícies, dramàtics -sobretot els que són doblats- i dibuixos animats). Quant a aquests dos darrers grups, als investigadors els va sorprendre el grau exagerat de respecte a la norma (hipercorrecció), perquè s'haurien esperat una llibertat més gran, donat el registre familiar, i per tant la informalitat del discurs. La divergència de la norma es manifesta sobretot en els programes més espontanis, en què no existeix guió: concursos, retransmissions esportives, comèdies o sèries catalanes on els actors improvisen. Es tracta d'errors sobretot fonètics i sintàctics, segons els autors deguts a la incompetència dels professionals.

2. Una voluntat d'estandardització. Els autors han constatat que TVC contribueix a la creació i la consolidació d'un estàndard oral de tipus central barceloní, d'una manera conscient, triant entre tot el ventall normatiu de solucions específiques aquelles que són més freqüents en aquesta varietat, i contractant majorment locutors i dobladors d'aquesta zona.

3. Inflexibilitat del model escollit. El respecte (excessiu, en opinió dels investigadors) a la norma i el decantar-se sovint per les solucions més formals resulten en una certa rigidesa. A nivell fonètic no s'accepten elisions, epèntesis, assimilacions, dissimilacions, ni metàtesis. Quant a la morfologia, no es toleren ni variacions formals (*aixins, llavorens...*), ni analogies (*volguer...*), ni solucions previstes per la norma vigent o amb una certa tradició "literària" (*sigut, tindre, vindre, bastanta, prous...*). Però la rigidesa més important es produeix a nivell de la sintaxi: es mantenen les combinacions pronominals ortodoxes, els relatius formals, etc.

La versemblança del tipus de llengua pretès (col·loquial) es manté amb altres procediments que no són mai fonètics ni morfològics, sinó sintàctics i lexicals: sintàcticament, gràcies a elements del discurs oral espontani i informal: tematisació, estructures monotemàtiques o bimembres, el·lipsis, repeticions, dubtes, anacoluts, juxtaposicions i coordinacions; sempre, però, sense comprometre la intel·ligibilitat del missatge. Lèxicament, es recorre als mots familiars acceptats, als termes argòtics "descafeïnats", i sobretot, a la fraseologia popular, tot deixant de banda no només els barbarismes sinó també tots els medis expressius considerats "grollers": insults, paraules tabú, etc. Els autors remarquen, però, la riquesa del vocabulari i de la fraseologia, sobretot en els dibuixos animats.

4. Una voluntat didàctica. El respecte a la norma, la voluntat d'estandardització i la manca de flexibilitat constatades porten els autors a concloure que TVC pretén educar lingüísticament els espectadors i normalitzar el català en la seva zona d'influència. Els autors creuen que darrere el recurs a la fraseologia, les locucions, etc., s'hi troba una voluntat d'educació ètnica: es vol contribuir a salvaguardar un patrimoni cultural que avui dia es troba en perill d'extinció. Però els autors creuen que aquesta voluntat normalitzadora resulta en un efecte homogeneïtzador: en les sèries no hi ha diferències en la manera de parlar dels personatges d'una sèrie a l'altra, però és que tampoc n'hi ha entre els diversos personatges d'una mateixa sèrie, ni tan sols en situacions de comunicació diferents. Segons els autors, TVC no només transmet un model de llengua unificat, sinó que a partir d'això pretén transmetre un model de cultura unificat, un model de societat únic i uniforme.

Mavi Dolç i Laura Santamaria, que pertanyen al mateix grup de recerca, tenen un article inèdit, "Translating orality for dubbing" (1996), en què estudien la permanència (o no) en les traduccions de les marques d'oralitat que confereixen espontaneïtat a l'original. El corpus estudiat són cinc sèries televisives angleses i americanes.

En els originals anglesos troben les següents marques d'oralitat i espontaneïtat:

- Expressivitat: exclamacions, vocatius, onomatopeies, etc.
- Imprecisió informativa: implícits, termes generals, ambigüïtat lèxica, frases incompletes.
- Marques fàtiques o d'interacció en relació al missatge: frases introductòries o estereotípiques, falques, etc.

En analitzar les versions traduïdes han trobat:

- La traducció no afegeix vocatiu, però conserva tots els noms propis com a vocatiu ("I Love you, *Johnny*"), molt típics de l'anglès, tot i que en català no s'usen normalment.
- El doblatge no reflexa les marques de relaxació de la norma lingüística: la pronúncia segueix una fonètica estàndard, i les regles gramaticals no se subverteixen.
- El doblatge compensa amb elements suprasegmentals, com l'exageració del to o la intensitat de la veu, la pèrdua d'informació que resulta de la versió traduïda: alguns personatges fan arribar el seu missatge no tant pel que diuen, com per *com* ho diuen.
- Els connectors se solen traduir quan el traductor veu una clara relació entre les dues proposicions; en canvi, quan el connector es refereix a una proposició molt anterior, el traductor sol ometre el connector, a pesar de l'esforç que ha de fer l'espectador per relacionar la nova escena amb l'anterior.

No obstant això, les autores remarquen que el text anglès és estimadament 25% més curt que el català, o sigui que algunes de les reduccions en la versió traduïda es deuen a la necessitat de reduir la traducció.

Les investigacions del grup de recerca de Margarida Bassols van culminar en la publicació del llibre *La llengua de TV3* (1997). El componen diferents articles de cada un dels components del grup. A part de les conclusions que ja havien publicat en els articles anteriors, en aquest llibre s'hi recullen les conclusions següents.

A les sèries de producció pròpia s'hi distingeixen trets de la llengua oral o col·loquial fonètics (del tipus *ja vurem*), sintàctics (*que* amb valor

causal *-el deixem, que vostè deu tenir molta feina-, per* en comptes de *per a*, o repeticions de paraules) i lèxics (afèresis *-progre, profe-*, paraules d'ús col·loquial o familiar), al costat d'expressions o usos sintàctics que ells qualifiquen de "correctes, evitant barbarismes o vulgarismes" (Op. cit.: 82). També observen que la llengua "fa molt poques concessions a la influència que el castellà té en l'ús real d'aquests registres" (Op. cit.: 84)

Quant a les sèries de producció aliena, es conclou que "el model de llengua en els programes doblats és força estricte pel que fa a la correcció i que en ocasions resulta un xic inversemblant." (Op. cit.: 93), cosa que l'autora atribueix a la tasca de normalització lingüística de TVC. Aquest rigor s'aprecia sobretot en l'ús del relatiu literari en comptes de les formes orals, la manca de trets d'espontaneïtat, tant els de la llengua original, com els propis del català, i la manca de relaxació en les construccions sintàctiques, i en l'excessiva precisió del lèxic, que "fa servir poc els hiperònims" (Op. cit.: 94).

Fins aquí hem vist que una característica en la qual coincideixen tots els autors és que la traducció utilitza menys marques d'oralitat que l'original. Però això sembla no ser una característica exclusiva de TVC. Com bé assenyala Agost (1999: 123), tota traducció audiovisual de ficció tendeix a ser menys oral que l'original (ella diu "más coherent", ja que l'oral és incoherent per naturalesa, i l'escrit és més coherent). Això es deu, en primer lloc, al fet que la traducció posa per escrit un diàleg oral. En segon lloc es deu a motius particulars de cada text; en el cas que ella analitza, es deu a què el personatge (Woody Allen) parla tan ràpidament que és impossible introduir en la traducció tots els matisos de l'oralitat.

Un altre article observa, a partir de l'anàlisi dels concursos, que una de les característiques de TVC és la seva voluntat educadora, que més específicament defineix com "una voluntat de transmetre maneres de ser i de pensar per tal d'influir en la societat i de canviar opinions i comportaments." (Op. cit.: 97) Però l'autora afirma que "ha estat en el terreny lingüístic allà on la voluntat pedagògica de TVC s'ha mostrat més eficaç" (Op. cit.: 98), i dóna una sèrie d'exemples on es pretén educar la llengua dels espectadors.

Quant als doblatges de programes infantils, l'estudi conclou: "En general hem observat que el model de llengua utilitzat en les sèries analitzades s'ajusta a l'estàndard preferent, amb molt poca presència de solucions estàndards admissibles i amb absència quasi total de solucions no recomanables." (Op. cit.: 115) Les categories (preferent, recomanable, etc.) corresponen a les etiquetes de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana I i II* (respectivament, Institut d'Estudis Catalans 1990 i 1992). Conclou que el llenguatge dels doblatges infantils és molt controlat, i que el model de llengua de TVC és per sobre de tot normatiu, i en alguns casos propi d'uns registres més formals.

En un altre treball, Rosa Agost (1995) compara la traducció catalana i la castellana de la mateixa sèrie francesa *Premiers baisers* (respectivament, *De què vas?* i *Primeros besos*), a "The Colloquial Register and Dubbing". La seva conclusió és que l'estratègia de la versió catalana és adaptar la sèrie a la cultura i el llenguatge de destinació, i la versió castellana és més literal. O sigui que, un cop més, es constata que TVC practica una traducció acceptable.

Quant als doblatges al castellà, Francisco Pineda (1997), constata que els doblatges al castellà no són gens acceptables: "Se aprecia un enfoque

netamente literal, semántico, que en unos casos provoca incoherencias discursivas y registros inapropiados en otros. (...) Otro elemento de inequivalencia es la falta de adaptación de las frases hechas tales como modismos, refranes, locuciones, etc." (Op. cit.: 290) Pineda no només constata la falta d'acceptabilitat, sinó que la considera responsable de la manca d'equivalència en el resultat final.

La bibliografia confirma doncs les tres hipòtesis preliminars:

- **El català de TJC és estrictament normatiu.**
- **Està basat sobre el model del català central.**
- **Les traduccions tendeixen a l'acceptabilitat, més que les dels doblatges al castellà i a altres llengües europees.**

Els articles hi afegeixen encara tres característiques més:

- **El registre de la ficció és el col.loquial oral.**
- **El català de les traduccions és una parla poc espontània perquè no s'hi mantenen les marques d'oralitat originals, sinó que més aviat s'intenta copiar la llengua escrita.**
- **TJC mostra una voluntat educadora a través dels seus programes.**

I una darrera característica, observable en els llibres d'estil i en els articles dels investigadors:

- **La voluntat que el català s'allunyi del castellà.**

5.4. LA FUNCIO DE LA TRADUCCIO

Hem vist a l'apartat 2.4.4. que cada traducció té una funció determinada, i que la funció del text original no ha de ser necessàriament la mateixa que en la traducció. Un text es traduirà d'una manera determinada (i no d'una altra), segons la funció que se li assigni. També hem vist que per analitzar una traducció correctament, el traductòleg ha de saber què s'ha volgut aconseguir amb el TD.

De manera que per procedir amb l'anàlisi de la traducció d'*Helena, quina canya!* havíem d'esbrinar quina era la funció d'aquesta traducció. La funció és l'objectiu d'un text en el seu context específic de recepció, o sigui el resultat de la intenció de l'emissor, rebuda pel receptor, en un temps i un lloc determinats. Per esbrinar la funció, hem tingut en compte factors com: la intenció dels iniciadors; la situació del català; la voluntat normalitzadora de TVC. I amb tot això hem arribat a la conclusió que la funció d'*Helena, quina canya!* és una funció didàctica: dins del didactisme general de les emissions de TVC, l'objectiu d'aquesta traducció en concret és crear i presentar als telespectadors un model de llengua per als joves.

5.5. LES NORMES DE TRADUCCIO

A la secció 2.4.5. hem vist que les normes són les "regles del joc" que regeixen cada traducció. Aquestes normes poden ser particulars de cada

traducció, o ser més generals, i coincidir en un grup significatiu de traduccions. En aquest darrer cas, les normes no seran dictades pel traductor en particular, sinó que respondran a convencions del sistema: convencions literàries, lingüístiques, polítiques, socials, etc. La visió polisistèmica de les normes és que aquestes no es donen aïllades, sinó que corresponen a paradigmes, formen models estètics o ideològics.

5.5.1 Les normes de TVC

En el cas de TVC, com acabem de veure, les normes de traducció (i d'ús de la llengua en general) són les següents:

N-1. Fer servir la varietat lingüística col.loquial oral

N-2. Fer servir un català normatiu i estricte

N-3. Evitar les marques d'oralitat/espontaneïtat, i més aviat imitar la llengua escrita, o com a mínim no incórrer en les "imperfeccions" pròpies de l'oral

N-4. Educar l'espectador

N-5. Fer les traduccions acceptables

N-6. Allunyar-se del castellà

En aquestes normes s'hi aprecien tensions internes: algunes normes en contradiuen d'altres. És el cas de les normes N-1 i N-2: si el català utilitzat és col.loquial, difícilment podrà ser normatiu i estricte; o, si és normatiu i estricte, no serà col.loquial. Ja hem vist que el català de TVC és altament normatiu i gramatical; també hem vist que una de les característiques del col.loquial és el seu allunyament de la normativa i la gramaticalitat. Per tant, les normes N-1 i N-2 es contradiuen per principi.

N-1 també es contradiu per principi amb N-3: si es fa servir un registre col·loquial oral, aquest haurà de ser espontani. Si es fa servir una parla poc espontània, sense marques d'oralitat, aquesta no serà col·loquial.

Això ens porta a elaborar la següent hipòtesi:

- **Les traduccions de TVC s'inscriuen en un terreny lingüístic poc definit i contradictori.**

Per altra part, com hem vist en el capítol 4, les normes de traducció particular per a *Helena, quina canya!*, dictada pels iniciadors, eren:

NH-1. Utilitzar un registre juvenil

NH-2. Adaptar la realitat cultural francesa a la catalana

La primera norma (NH-1) es contradiu amb dues de les normes generals de TVC: N-2 (fer servir un català normatiu i estricte), i N-6 (allunyar-se del castellà): NH-1 es contradiu amb N-2 per la mateixa raó que N-1 i N-2 es contradeien: el català normatiu és formal i estricte, i el llenguatge juvenil, com hem vist, presenta tota mena d'informalitats i irregularitats respecte de la norma: és agramatical, imprecís, i ple d'interferències d'altres llengües. I NH-1 es contradiu amb N-6 perquè, com hem vist també, l'argot català té moltes interferències del castellà: per tant, és una contradicció fer servir un llenguatge interferit pel castellà, i que alhora s'allunyi del castellà.

Tot això ens fa suposar que:

- **El resultat final de la traducció d'*Helena, quina canya!*, haurà de fer constants equilibris per evitar la contradicció de les normes. Presentarà una sèrie de solucions de compromís o fins i tot potser de solucions incoherents o injustificables.**

5.6. HIPÒTESIS PRELIMINARS

Si unifiquem el que hem constatat en els capítols 4 i 5, tenim tres grans hipòtesis preliminars (o, com diu Toury (1995), "intuïcions"):

- **La intenció era que la traducció d'*Helena, quina canya!* seguís una doble adaptació: lingüística, i cultural.**
- **Aquesta traducció tenia una funció didàctica: TUC havia pretès amb la versió catalana d'*Helena* oferir a la societat un model d'argot juvenil.**
- **Les normes de traducció de TUC, i més concretament les d'*Helena*, presenten contradiccions internes.**

És doncs a partir d'aquestes hipòtesis que procedirem a analitzar la versió catalana d'*Helena, quina canya!*

6.

EL PRODUCTE

Com hem vist, les intencions dels iniciadors eren fer la traducció d'*Hélène et les garçons* acceptable. Per aconseguir aquesta acceptabilitat es va decidir efectuar dos nivells d'adaptació: un de cultural, i un de lingüístic. Tots dos es van operar sobre el canal acústic. El canal visual va romandre intacte.

A continuació analitzarem formalment en què consisteixen aquestes dues adaptacions. L'anàlisi s'efectuarà en els següents aspectes o nivells:

ADAPTACIÓ CULTURAL

noms

referències culturals

música

ADAPTACIÓ LINGÜÍSTICA

lèxic

morfosintaxi

fonètica

6.1. L'ADAPTACIO CULTURAL

L'adaptació cultural consisteix a adaptar les tres característiques bàsiques del canal acústic que denoten que l'original és francès: els noms dels personatges, els referents a la cultura d'origen, i la música.

L'adaptació cultural va ser possible perquè el canal visual no denota el seu origen francès. De fet, com hem vist al capítol 3, no és identificable amb cap país ni cap cultura en particular (del món occidental), sinó que és "neutre". Segons el semiòtic del teatre Elam (1980), els objectes i el decorat són "signes teatrals", i, com tots els signes, contenen informació. Però, en aquest cas, com que els objectes són neutres, la informació dramàtica que proporcionen els signes pot funcionar perfectament dins d'un codi cultural corresponent a un altre país. Els signes neutres o aculturals es presten a ser adaptats a una altra cultura sense que aquesta informació canviï. Per altra part, com hem vist al capítol 3, tota la sèrie té lloc en interiors. Tampoc apareix text escrit: ni rètols sobre les portes, ni titulars de premsa, ni cartells anunciadors de res. Si aquest no hagués estat el cas, si el decorat, la caracterització dels personatges, els exteriors o algun rètol haguessin denotat l'origen francès de la sèrie, l'adaptació, tant la cultural com la lingüística, hauria xocat amb el canal visual.

6.1.1. Els noms

Els noms es tradueixen al català. Alguns són la traducció literal (*Hélène* = Helena, *Nathalie* = Natàlia). Altres són substituïts per un nom català que no té res a veure amb el nom de l'original (*Cathy* = Lali, *Christian* = Gerard, *Nicolas* = Adrià). Els noms catalans són diferents dels francesos tan en fonètica com en llargada. Així, sobretot en els primers plans, es

produeix certa assincronia. Això demostra que l'adaptació dels noms és una norma que passa per davant de la norma de la sincronia visual. En la jerarquia de normes, la norma de la sincronia visual està per sota d'altres normes (i no per sobre, com és el cas més habitual).

Els dos únics noms que no són francesos en l'original, també es converteixen en noms catalans en la traducció: *José* i *Johanna* es converteixen en Josep i Joana; el que en l'original era una marca diferenciadora deixa de ser-ho en la traducció. En el cas de José, que és un nom que denota l'origen espanyol de qui el porta, no té més importància en l'argument que el fet de donar una mica de diversitat als personatges. Si José és d'origen espanyol, no fa el paper d'estranger ni de fill d'immigrants. En el cas de Johanna, però, sí que té incidència. Johanna és una americana de Texas, i això té molta rellevància en l'argument: ella és l'estrangera de la colla, sempre parla del seu Texas natal, i aquesta condició d'estrangera li permet ser una mica més excèntrica que els altres, que són extremadament formals. Així, l'excentricitat de Johanna no desentona, sinó que està justificada per la seva condició d'estrangera (sobretot tenint en compte que és estrangera d'un país ric i desenvolupat; si fos estrangera d'un país del sud l'admiració per la seva excentricitat es podria convertir en prejudici racista).

De manera que el guió original pretenia que els noms d'aquests dos personatges denotessin en menor o major grau el seu origen estranger, però aquest no és el cas de la traducció. Tot i que en la versió catalana Joana continua sent una estudiant americana, els noms de Josep i Joana són tan catalans com Helena, Gerard o Lali. Això confirma una de les característiques generals de tota traducció, que és que la traducció és normalment més homogènia que l'original. De l'aspecte homogeneïtzador de la traducció en tornarem a parlar en l'apartat 6.3.2.1.

6.1.2. Les referències a la cultura francesa

Les referències culturals en l'original són molt abundants, de l'ordre d'unes cinc o deu per capítol. De manera que, així com les imatges són neutres, el referent cultural dels diàlegs és molt present. En la traducció catalana, allò francès tendeix a desaparèixer (es fa neutre, o directament català), excepte les referències a França, que solen romandre com a tal referències a França. Les referències a alguna cosa espanyola si són despectives, es canvien. Les referències a altres nacionalitats, romanen referències a altres nacionalitats.

6.1.2.1. París, França i els francesos

França es tradueix pràcticament sempre per França, i París, per París:

HELENE   C'EST PAS MAL MAIS JE PREFERE LA FRANCE!

HELENA   Està bé, però... em mola més França!

CHRISTIAN   ECOUTEZ LES COPAINS ... ON NE VA TOUT DE MEME PAS SE PRENDRE LA TETE
SUR CES TROIS FILLES .... ELLES ONT PEUT ETRE RENCONTRE TROIS AUTRES
GARÇONS ... BEAUCOUP MIEUX QUE NOUS ... ET VOILA !!! ON VA PAS S'EN
FAIRE POUR CA !!! VOUS SAVEZ COMBIEN IL Y A DE FILLES EN FRANCE ???
30 MILLIONS ... Y'A DE QUOI FAIRE !!!!

GERARD   Escolteu-me, tios!... Tampoc no ens hem de menjar el coco
per aquestes ties... Qui sap? Potser és que han trobat tres
tios millors que nosaltres i punt!... Sabeu quantes ties hi ha,
a França?... Trenta milions... Ens en sobren!... (Ep. 1)

SOPHIE BEN ÇA ALORS !!! SI JE M'ATTENDAIS A TE REVOIR ICI... TU ES REVENUE À PARIS .???

SOFIA Ostres, no m'ho esperava, veure't per aquí!... Que has tornat a París? (Ep. 7)

JOHANNA LE PERMIS DE CONDUIRE, ÇA S'OFFRE COMME ÇA EN FRANCE ..? . JE COMPRENDS POURQUOI VOUS AVEZ TANT D'ACCIDENTS !!

JOANA El carnet el regalen, a França? Ara entenc perquè hi ha tant d'accidents! (Ep. 11)

(CHRISTIAN EST AU TELEPHONE)

CHRISTIAN OUI ... C'EST BIEN ÇA ... UNE VOITURE EN PARFAIT ETAT DE MARCHE ... UN VRAI BIJOU ... LE MOTEUR ? COMME NEUF ... L'ESSAYER ??? HEU ... OUI ... BIEN SUR !!! IL FAUT QUE JE JOIGNE LA PROPRIETAIRE... OUI ... C'EST UNE AMERICAINE ... ELLE N'EST PAS SOUVENT A PARIS .... C'EST ÇA ... LAISSEZ MOI VOS COORDONNEES ... JE VOUS RAPPELLE...

GERARD: Sí, exacte, un cotxe en perfecte estat... una joia... El motor? Com nou... Provar-lo... Ah, sí, la propietària és americana, no ve sovint per París... Sí, això, deixi'm el seu telèfon... Jo li trucaré. (Ep. 16)

JOHANNA CHEZ MOI ON DIT.... TIME IS MONEY... MAIS COMME JE VIS EN FRANCE... JE VAIS TE DIRE AUSSI QUE JE TE TROUVE PLUTOT MIGNON ...

JOANA Al meu país... diem "Time is money"... però com que som a França... abans et diré que estàs com vols, tio! (Ep. 19)

NICOLAS   **ECOUTE... L'ONCLE DE JOHANNA EST DE PASSAGE A PARIS ET ELLE VEUT LUI
PRESENTER SES COPINES ... C'EST NORMAL, NON??**

ADRIÀ   **Escolta, tio, l'oncle de la Joana és a París... i ella li vol
presentar les amigues, és normal! (Ep. 31)**

ETIENNE: **AH BON !! C'ÉTAIT BON ?**
CATHY :   **DÉLICIEUX.. CÉDRIC CONNAÎT TOUS LES MEILLEURS RESTAURANTS DE PARIS..**

ERNEST   **I era bo, el sopar?**
LALI   **Hh... Deliciós.. El Carles coneix els millors restaurants de
París! (Ep. 48)**

HELENE   **TU N'ES PAS AU COURANT ? ELLE QUITTE LA FRANCE... ELLE RETOURNE AU
TEXAS...**

HELENA   **Però que no ho saps? Hh... La Joana se'n va de França... Se'n
torna al seu Texas... El seu avió surt aquest vespre a les
vuit! Però... que no li heu dit res? (Ep. 48)**

CHRISTIAN : **AH !!! ENCORE UNE LETTRE LARMOYANTE... OU ELLE ME DIT QU'ELLE NE PEUT PAS
VIVRE SANS MOI... ET QU'ELLE PREFERE QUITTER LA FRANCE**

GERARD   **Una altra carta trista i romàntica de la Joana dient-me que
no pot viure sense mi i que per això se n'ha d'anar de França!
Segur! (Ep. 48)**

LE PROMO   **ALORS COMME ÇA VOUS AVEZ QUITTE VOTRE CHER TEXAS POUR VENIR VIVRE
EN FRANCE. ...**

JOHANNA   **OUI... J'ADORE LA FRANCE !**

FRANCK: I així, dius que vas deixar el teu preciós país per venir a viure aquí?

JOANA: M'encanta França! (Ep. 58)

JOHANNA: OUILE!!! MES MOLLETS!!! J'AI L'IMPRESSION D'AVOIR FAIT LE TOUR DE FRANCE !!!

JOANA: Ui! Les cames! És com si hagués fet el Tour de França! (Ep. 60)

Tot i la regularitat observada, hi ha un cas en què els francesos no són francesos, sinó que es converteixen en catalans:

ANGELINA: BEN NON.. IL EST TOUT PETIT... TOUT CHETIF.. TOUT MALINGRE... FINALEMENT... JE ME SUIS LAISSEE AVOIR PARCE QUE C'ETAIT LE PREMIER PETIT FRENCHIE QUE JE RENCONTRAIS ....MAIS MAINTENANT QUE JE CONNAIS... JE PREFERERAI ETIENNE ... OU NICOLAS ... EUX AU MOINS ILS ONT DU MUSCLE!!

ANGELINA: Ua, dona, és poca cosa. És petit i esquifidet. La veritat, si m'he deixat enredar és perquè era el primer catalanet que trobava, però ara que en conec més em mola més l'Ernest, o l'Adrià, que tenen més músculs! (Ep. 44)

I algun cas en què París o França es neutralitzen a base d'hiperònim.
Aquest és el cas del nom de la facultat:

JOHANNA DES INVITATIONS POUR LA NUIT DE LA DANSE DE PARIS NORD ..!! C'EST NATHALIE QUI ME LES A DONNEES

JOANA: Invitacions... per la nit de la dansa de la facultat! La Natàlia me les ha donat! (Ep. 17)

HELENE CE N'EST PAS DONNE HEIN !!! LA FACULTE PARIS NORD VOUS INVITE A SON GALA ANNUEL ..

HELENA: No corris tant. Mira. La facultat us convida a la gala anual.

I així, amb totes les mencions a Paris Nord:

CATHY ON A UN PEU CHANGE LES PROJETS .. AU LIEU DU RESTO .. ON VA A LA FETE DE PARIS NORD .. C'EST SUPER NON ...?

HELENE BEN ... C'EST LA NUIT DE PARIS NORD...!! IL Y A UN GRAND CONCOURS DE DANSE AUTOUR D'UNE MERGUEZ PARTIE ...

JOHANNA COMMENT PAS TROP FORT !! REFUSER D'ACCOMPAGNER LES TROIS PLUS BELLES FILLES DE LA FAC A LA SOIREE DE PARIS NORD .. TIENS C'EST TROP NUL.. (ELLE REDONNE UN COUP DE POING DANS LE BALLON)

CHRISTIAN NE VOUS FATIGUEZ PAS LES COPAINS J'AI COMPRIS ... C'EST A CAUSE DE LA SOIREE DE PARIS NORD .. ET DU CONCOURS DE DANSE QU'ON REFUSE DE FAIRE

-

NICOLAS HELENE . TU SERAIS URAIMENT ALLEE A LA NUIT DE PARIS NORD AVEC CE TYPE.

Paris Nord es tradueix sistemàticament per l'hiperònim "la facultat" o "la facu".

Altres referències a París o França es resolen també amb hiperònims:

HELENE: VOUS ALLEZ OU ?..

CATHY ON RESTE A PARIS... TU SAIS BIEN QU'IL N'A PAS DE VOITURE... MAIS POUR LE RESTE... JE NE SAIS PAS ... IL VEUT ABSOLUMENT ME FAIRE UNE SURPRISE !!

HELENA   On aneu?

LALI   Ens quedem per aquí. Com que no té cotxe... El que farem no ho sé, em fa l'efecte que em vol donar una sorpresa! (Ep. 9)

THOMAS :   J'AI TOUT LE TEMPS D'ETRE SEUL AVEC HELENE ! AUJOURD'HUI ... J'AI ENUIE D'AVOIR A MA TABLE LES TROIS PLUS BELLES FILLES DE PARIS ...

TOMÀS   Tinc molt de temps per estar amb l'Helena. No. Avui vull dinar amb les ties més maques del país! (Ep. 35)

JOHANNA: C'EST ANGELINA ... MA MEILLEURE AMIE DU TEXAS... ELLE S'EST DISPUTÉE AVEC SON BOY FRIEND .. ALORS ELLE A SAUTE DANS UN AVION ET ELLE EST À PARIS!!

JOANA   És l'Angelina, l'Angelina! La meua amiga de Texas! S'ha empenyat amb el seu *boyfriend*, ha comprat un billet d'avió i és aquí! (Ep. 44)

ETIENNE   JE ME DEMANDE POURQUOI LES INSTITUTS DE SONDAGE DEPENSENT DES MILLIARDS POUR CONNAITRE L'OPINION DES FRANÇAIS...!!!

ERNEST   Em demano per què l'Estat es gasta milions en sondejos... per conèixer l'opinió de la gent... (Ep. 51)

ETIENNE   OUI... ET ALORS.. TU NE PENSES TOUT DE MEME PAS QU'IL S'EST JETE A LA SEINE..!!!

ERNEST: Sí, tio... però què? No es fotrà de cap al mar! (Ep. 55)

En altres ocasions la manera de neutralitzar París o França és fer-los desaparèixer totalment:

HELENE   **SI... MAIS IL A EU UN EMPECHEMENT DE DERNIERE MINUTE... DES AMERICAINS QUI ONT DEBARQUE A PARIS SANS PREVENIR...!!! IL EST COINCE TOUTE LA SOIREE A LEUR HOTEL!!!!**

HELENA   **Sí, però li ha sortit feina, a l'últim moment!... Uns americans que han arribat fa una estona sense avisar... I ha de sopar amb ells al seu hotel!**

HELENE   **C'EST VRAI QUE POUR VOUS... PARIS-ROME... C'EST LA BANLIEUE**

HELENA: **Sembla que, per vosaltres... no és res venir des de Roma.**

CATHY   **MAIS NON ... JOHANNA !!! ECOUTE ... C'EST POURTANT SIMPLE !! TU ECRIS A CHRISTIAN COMME SI TOI AUSSI TU ETAIS FACHEE ET QUE TU VOULAIS SIMPLEMENT L'INFORMER QUE TU QUITTAIS LA FRANCE ....**

LALI   **Joana, espavila't, no és tan complicat... Li escrius una carta al Gerard dient-li que te'n tornes a casa teua, a Texas! (Ep. 57)**

El resultat és que hi ha una falta total de consistència en el contingut de la traducció: l'acció passa a França, però els personatges són "catalanets" i tenen noms catalans. En alguns aspectes sembla que s'hagi volgut fer veure que la sèrie passa a Catalunya. Però en altres moments, sembla que no, que es vulgui mostrar que la sèrie passa a França. El resultat no és només inconsistent, sinó incoherent. Aquesta és, doncs, la nostra primera conclusió:

- La localització geogràfica de l'acció presenta un alt grau d'incoherència.

6.1.2.2. Diners

No hi ha consistència en les solucions en la traducció dels diners: en alguns casos es conserven els francs, en altres passen a pessetes, i en altres es converteixen en un valor de canvi neutre. Aquí en tenim alguns exemples:

Francs a francs:

EPISODI	FRANCÈS	VERSÍO DOBLADA
1	je parie 50 fr	m'hi jugo 20 fr.

Francs a pessetes:

17	500 fr	10.000 peles
----	--------	--------------

Francs a valor neutre:

11	600 fr	un ull de la cara
----	--------	-------------------

El canvi s'ha fet a 20 pessetes, i s'ha arrodonit. Hi ha algun error, com a la versió doblada del capítol 51.

51	quelques dixaines de milliers de fr	10 o 20 francs
----	-------------------------------------	----------------

A continuació, alguns exemples de totes tres solucions amb els seus corresponents diàlegs:

Els Francs es tradueixen per francs:

J. FRANÇOIS TU DATES DE QUAND TOI?? T'EN ES RESTEE AUX ANCIENS FRANCS ...!!

J.RAMON Però d'on surts, tu? Sí són francs antics. (Ep. 27)

Els francs es tradueixen per pessetes:

JOHANNA BEN OUI ... IL M'A PROPOSE QUATRE MILLE CINQ...

CHRISTIAN NON !!! TU NE LUI AS PAS LAISSE TA VOITURE POUR QUATRE MILLE CINQ CENT FRANCS..???

JOANA M'ha proposat cent mil...

GERARD Que li has donat el cotxe per cent mil peles? (Ep. 16)

Els francs es converteixen en un valor de canvi neutre:

CHRISTIAN TU RIGOLES, BIEN QU'UN TOM, ÇA COUTE QUAND MEME 600 FRANCS, MAIS BON, T'AS UU, C'EST DU SOLIDE, HEIN ?!

GERARD Home, cada plateret costa un ull de la cara... però tu ets dura de pelar, eh? (Ep. 11)

NICOLAS ON FINIT DE SE PREPARER... JE T'ACCOMPAGNE A LA FAC... CA ME RAPPELLERA DES SOUVENIRS... ET JE TE PARLE CENT FRANCS... QUE CHRISTIAN T' ATTEND DANS LE HALL !!

ADRIÀ: Ens acabem de vestir... i t'acompanyo a la facultat... Així recordaré els vells temps. I m'hi jugo un sopar que el Gerard t'espera al vestíbul. (Ep. 55)

Per acabar, aquí tenim un llistat exhaustiu de totes les vegades que es parla de diners:

EP.	FRANCES	VERSIO DOBLADA
1	je parie 50 fr	m'hi jugo 20 fr
11	600 fr	un ull de la cara
16	4.500 fr	100.000 peles
17	500 fr	10.000 peles
21	6 fr le litre	6 fr el litre
27	100 fr 100 balles dix sacs	100 fr 100 fr 100 fr
38	150 fr	150 fr
40	50.000 fr	1 milió de peles
49	1.500 fr par jour	1.500 fr al dia
51	quelques dixaines de milliers de fr	10 o 20 francs
54	5 fr/1 fr	5 fr/1 fr
55	je parie 100 fr	m'hi jugo un sopar
58	1.200 fr /mois	1.200 fr al mes
60	5 fr 20 centimes	5 francs i 20 cèntims

El resultat demostra la mateixa incoherència que amb l'adaptació dels llocs: tant es fan servir francs, com pessetes.

- L'adaptació de la moneda presenta el mateix alt grau d'incoherència que l'adaptació geogràfica.

6.1.2.3. Altres elements de la cultura francesa

Certes referències a la cultura francesa romanen franceses:

JOHANNA   **POUR ETRE A L'AISE JE TE DIS ... T'INQUIETE PAS ... TU VEUX ENCORE UN PETIT PEU DE CHAMPAGNE?**

JOANA   **Doncs... perquè aquí estem... més còmodes! Au, va, et posaré una mica més de xampany. (Ep. 2)**

JOSE   **TU SAIS QUE TU AS DE LA CHANCE ... NANTES C'EST À DEUX HEURES DE PARIS AVEC LE TGV...**

NICOLAS   **JE SAIS ... NOUS VIVONS UNE ÉPOQUE FORMIDABLE**

JOSEP   **Ei... ho tens de conya. Nantes és a dues hores de París amb el TGV!**

ADRIÀ   **És veritat, sort que som al segle vint! (Ep. 46)**

D'altres, en canvi, desapareixen com a referència francesa:

ETIENNE   **OURIS... ET COMME JOHANNA C'EST PLUTOT LE GENRE TGV...**

ERNEST   **SÍ... I com que la Joana té una marca al·lucinant... (Ep. 26)**

Altres, encara, es neutralitzen a base d'hiperònims. De manera que no es converteixen del tot a la cultura catalana, però tampoc no denoten l'origen francès del text:

HELENE   **BEN... QU'EST CE QUE CHRISTIAN A A VOIR AVEC LE TOUR DE FRANCE ?**

HELENA   **Què hi té a veure, en Gerard, amb la volta ciclista? (Ep. 7)**

JOHANNA MOI ?! ARRETER LA BAGUETTE?! MAIS ÇA VA PAS LES FILLES ! POURQUOI VOUS CROYEZ QUE JE SUIS VENUE EN FRANCE, HEIN ?! A CAUSE DU PAIN! ALORS SI ON M'ENLEVE ÇA...

JOANA Ah-ha! Doleu que deixi les barretes? No, ni parlar-ne!... No, no, no, no, !... Per què us penseu que he vingut a França? Pel pa! O sigui que si me'l treieu... (Ep. 13)

HELENE : LA NUIT DE LA DANSE .. GRANDE SOIRÉE .. CONCOURS DE DANSE ... ORCHESTRE..
MERGUEZ PARTIE... PRIX DES PLACES ....500 FRANCS ..!!

JOHANA NON, REGARDE: ÉTUDIANTS, 150 FRANCS ...

HELENA: La nit de la dansa, gran revetlla, concurs de dansa, orquestra, sopar fred, preu per cap 10.000 peles!

JOANA: No, mira què posa aquí. Estudiants: 3.000 peles. (Ep. 17)

En altres ocasions la neutralització es fa a través d'una tercera cultura, que no és ni la francesa ni la catalana, i que per això actua com a neutralitzadora:

JOHANNA NON, JEAN PIERRE FOUCAULT ET PATRICK SABATIER.

JOANA No, en Harrison Ford i en Michael Douglas. (Ep. 28)

JOHANNA VOUS VOYEZ.. SI NAPOLEON AVAIT ETE FRANÇAISE AU LIEU D'ETRE FRANÇAIS JE SUIS SURE QU'ON PARLERAIT VOTRE LANGUE AUX USA.

JOANA Si vosaltres anéssiu a pensar amb els del pentàgon... els americans serien els amos del món. (Ep. 28)

En aquest cas, però, per evitar la referència francesa es perd també el feminisme, que era on residia la gràcia del comentari (i no en la referència a un francès).

Altres referències a la cultura francesa es converteixen en els seus corresponents catalans o espanyols:

CATHY IL A RATE SON BAC... ET MOI JE L'AI EU ... MOI JE SUIS RENTREE A LA FAC ... ET LUI N'A PAS DOULU REDOUBLER ... ALORS IL A QUITTE LE LYCEE ... ET IL A CHERCHE DU BOULOT ... C'EST PAS FACILE EN CE MOMENT ...

LALI: Eil va suspendre el Cou. Jo vaig entrar a la facultat... Eil no va voler repetir i va deixar els estudis. Va començar a buscar feina i ja saps que està malament. (Ep. 2)

NATHALIE BEN OUI ... POUR ENTRER EN FAC !!! ET TOI ???

SOPHIE BEN... JE SUIS EN FAC AUSSI ... EN LETTRES MODERNES ...

NATALIA Sí, per anar a la facultat! I tu?

SOFIA Jo també hi vaig. Estudio Filologia! (Ep. 7)

HELENE BOF, CA DOIT PAS ETRE PLUS DUR QUE LE BAC QUAND MEME ! Y'A QU'A TRAVAILLER, C'EST TOUT ...

HELENA Bah, no deu ser més fumut que aprovar el Cou! Has de pensar i prou! (Ep. 12)

JOHANNA   **FINALEMENT... C'EST BIEN QUE CA TOMBE LE JOUR DE MON ANNIVERSAIRE...
COMME ÇA JE M'EN SOUVIENDRAI... ON BOIT UN PEU DE CHAMPAGNE !!???**

JOANA   **Finalment, està bé que sigui el dia del meu aniversari.
Perquè... me'n recordaré! I si prenem una mica més de cava?
(Ep. 28)**

ETIENNE   **MAIS TU SAIS QU'ON Y PENSE !! HERCULE ET LE PETIT POUCE... ÇA TE PLAÎT
COMME NOM.?**

ERNEST   **Ja hi hem pensat!... Hèrcules i el Patufet... Mola, oi? (Ep.
54)**

O la cafeteria, Alfredo's, que es converteix sistemàticament en Can Pere o "la granja".

JOHANNA   **NEUF HEURES ... ON SE RETROUVE CHEZ ALFREDO?**

JOANA: **Mireu, ens trobarem a les nou a "Can Pere"? (Ep. 2)**

JOHANNA   **BEN OUI... ILS ETAIENT A LA CAFETE .... T'ARRIVES MON CRICRI ... !!!**

JOANA   **Sí. Eren a la granja. Ei, ocelllet!... Que vens? (Ep. 3)**

La conclusió és la següent:

- L'adaptació de la resta d'elements de la cultura francesa sembla que sí tingui la intenció de fer veure que la sèrie passa a Catalunya.

6.1.2.4. Referències culturals no exclusivament franceses o corresponents a altres cultures

La gran majoria es tradueixen per la mateixa referència de la mateixa cultura, de manera que la neutralitat que proporcionava l'element no exclusivament francès es conserva en la traducció:

JOHANNA AH !!! AH!!! SALE MINABLE QUI SE PREND POUR JOHN WAYNE !!! AH! IL A DE LA CHANCE QU'ON SOIT PAS AU TEXAS !!! MON PERE ET MES FRERES, C'EST AVEC DES WINCHESTERS QU'ILS LUI AURAIENT DIT CE QU'ILS PENSENT !

JOANA Quines penques! Es pensa que és en John Wayne! Ah, té sort que no siguem a Texas!... si no el meu pare i els meus germans ja li haurien dit quatre coses... amb els Winchesters! (Ep. 12)

JOHANNA ETUDIANTS: 150 FRANCS.. ET PUIS C'EST AU PROFIT D'AMNESTY INTERNATIONAL

JOANA Estudiants: 3.000 peles. I és a benefici d'Amnistia Internacional. (Ep. 17)

CATHY T'ES SURE QU'IL NE S'APPELLE PAS TINTIN???

LALI N'estàs segura, que no es diu Tintín? (Ep. 27)

En aquest cas, tot i que el personatge de Tintín té el seu origen en el món francòfon, és tan popular a tot al món, i en particular a l'univers dels lectors catalans, que funciona com a personatge internacional.

CHRISTIAN HEY... DOUCEMENT!!! QU'EST CE QU'IL SE PASSE? C'EST LA GESTAPO ICI?

GERARD Ei, ei, ei, tranquils! Que sou de la Gestapo? (Ep. 28)

HELENE   JE SUIS SURE QUE LA C.I.A. SERAIT TRES INTERESSEE.

HELENA   Segur que la CIA s'hi interessaria. (Ep. 29)

Altres, en canvi, s'adapten a la realitat catalana, de manera que la neutralitat que posseïen es perd, i es converteix en compromís amb la cultura de destinació:

HELENE   TOUT DE MEME .... T'ES GONFLEE... ALLER AVEC LUI COMME CA ... DANS LES QUARTIERS MAL FAMES...

HELENA   Ets super imprudent!... Mira que anar-te'n amb ell al barri xinès!... (Ep. 27)

Finalment, hi ha el cas de les referències a la cultura de destinació. En la recerca només n'hem trobat una entre tots els 60 episodis:

J. FRANCOIS   DIS DONC ... J'AI UN PETIT SERVICE A TE DEMANDER ... T'AURAI PAS CENT BALLES??? MERCI ... SI CA T'ARRANGE ... TU PEUX ME LES DONNER EN DOLLARS....

JOHANNA   NON ... NON ÇA VA ... CA VA TRES BIEN COMME ÇA!

J. FRANCOIS   T'ES SURE??? CA NE ME GENE PAS DU TOUT! Ç'AURAIT ETE DES LIRES OU DES PESETAS... Ç'AURAIT PAS ETE PAREIL ... MAIS LES DOLLARS ... C'EST DU SOLIDE...

J.RAMON   Escolta, t'haig de demanar un petit favor... Que tens 100 francs? Gràcies. Si vols m'ho pots donar en dòlars!

JOANA   No, no, no cal, ja està bé així!

J.RAMON   Segur? A mi no em fa res!... Si fossin lires o escuts, no els voldria, però el dòlar... és fort!

Observem que la referència a les pessetes ha estat substituïda per una referència a la moneda portuguesa. Sembla, doncs, que s'ha seguit una

norma segons la qual no és convenient fer quedar malament la cultura de destinació. Aquesta norma es converteix en una norma de traducció que diu que les referències negatives a la cultura de destinació seran traduïdes per referències negatives a terceres cultures.

De fet, això sembla ser una norma implícita de TVC. L'hem observada a altres traduccions. En la sèrie còmica anglesa *Fawlty Towers* (en català, *Hotel Fawlty*), per exemple, un dels personatges, Manuel, era de Barcelona. Com que constantment se'l ridiculitzava per la seva poca intel·ligència, en la traducció Manuel ja no era de Barcelona, sinó que es va convertir en Mexicà.

Tornem, però, a *Helena, quina canya!*. En l'original Johanna sovint diu alguna paraula en anglès. En la versió catalana, aquestes expressions de vegades es mantenen en anglès, però de vegades es tradueixen al català:

JOHANNA   **CHEZ MOI ON DIT.... TIME IS MONEY... MAIS COMME JE VIS EN FRANCE... JE VAIS TE DIRE AUSSI QUE JE TE TROUVE PLUTOT MIGNON ...**

JOANA   **Al meu país... diem "Time is money"... però com que som a França, et diré que estàs com vols, tio. (Ep. 19)**

JOHANNA: **C'EST ANGELINA ... MA MEILLEURE AMIE DU TEXAS... ELLE S'EST DISPUTÉE AVEC SON BOY FRIEND .. ALORS ELLE A SAUTÉE DANS UN AVION ET ELLE EST À PARIS!!**

JOANA   **És l'Angelina, l'Angelina! La meua amiga de Texas! S'ha empenyat amb el seu boyfriend, ha comprat un billet d'avió i és aquí! (Ep. 44)**

però, en canvi,

JOHANNA   TEST ONE TWO, TEST ONE TWO.

JOANA   Provant un dos tres. Provant un dos tres. (Ep. 29)

Acabarem aquest apartat citant el que diu el llibre d'estil del doblatge respecte de les referències culturals i la seva traducció:

"Les obres doblades es situen per definició en països estrangers i no resulta creïble que un policia de Los Angeles descrigui un delinqüent dient que és *alt com un sant Pau*, perquè l'espectador sap que això només ho diuen els catalans. En canvi si el policia diu **alt com una torre**, es manté la noció de credibilitat. Tampoc els gàngsters solen brindar amb *cava* sinó amb **xampany** i s'ha de vigilar que expressions com *treballar com un negre* no siguin pronunciades per un personatge d'aquest color¹. La traducció ha d'evitar expressions massa connotades per l'entorn català, cosa que no obliga a usar una llengua inexpressiva perquè el català disposa de molts recursos, ben genuïns, però sense connotació cultural marcada." (Televisió de Catalunya, 1997: 17)

La nostra conclusió general sobre l'adaptació del context cultural de l'original francès és:

- **L'adaptació cultural és inconsistent i incoherent .**

---

¹ Aquí valdria la pena fer un petit incís per observar que el que recomana el llibre d'estil no és que s'evitin els comentaris racistes; sinó purament que es conservi la coherència textual.

6.1.3. Referents culturals i connotació

Els referents culturals que no són de lèxic sinó normes estilístiques particulars de la cultura francesa també s'adapten a les normes estilístiques catalanes. Aquest és el cas, per exemple, de tractar una estranya de *vous* i dir-li *mademoiselle*. Això apareix en més d'un fragment de la versió francesa. En la versió catalana se la tracta de tu i se li diu pel nom de pila, com veurem més endavant. Abans, però, volem considerar el que connoten les referències culturals.

Morfosintàcticament hi ha una correspondència *tu/vous* = *tu/vostè*. Però comunicativament i pragmàticament, no es corresponen. Els graus de formalitat/familiaritat que *tu/vous* i *tu/vostè* representen no són equivalents. El francès té un ús més ampli del *vous* que el català del "vostè": en moltes ocasions en què un parlant francès usaria el *vous*, un parlant català consideraria que el grau de familiaritat és prou gran per tutejar el seu interlocutor.

Hatim i Mason consideren que el factor clau que determina la formalitat i la familiaritat és el del tenor de discurs: la relació entre l'emissor i el receptor (§. secció 5.2). En una mateixa situació, el tenor pot variar d'una cultura a l'altra. En francès és usual parlar de *vous* i tractar amb distància una persona que s'acaba de conèixer. En canvi en català, si les dues persones són joves i informals, normalment no es tractaran amb distància, es tractaran directament de tu i amb certa confiança. Aquesta és una diferència cultural entre els francesos i els catalans. En traduir un text en què aparegui una situació d'aquesta mena, si es vol produir una equivalència comunicativa, s'hauran d'efectuar els canvis pertinents.

Aquí tenim l'exemple d'una d'aquestes situacions a *Hélène et les garçons*: al primer capítol, quan Lali coneix els nois, en l'original francès ells i ella es parlen de *vous*. Finalment ella proposa que es tutegin. En la versió

traduïda el tenor del discurs s'ha adaptat a la cultura de destinació: ja des del principi tots quatre es parlen de tu.

CHRISTIAN: HEY... MAIS ÇA VA PAS DU TOUT! VOUS CONTINUEZ A FAIRE TOUT A L'ENVERS... C'EST NOUS QUI AURIONS DU VOUS INVITER	GERARD: Ostres, tu, ja ho tornem a fer al revés. Això ho havíem de dir nosaltres.
CATHY: EXCUSEZ MOI JE SUIS VRAIMENT DESOLEE ... VOUS ETES EN QUELLE ANNEE?	LALI: Oh, perdoneu, em sap molt de greu. I... quin curs feu?
ETIENNE : PREMIERE ET VOUS?	GERARD: Primer, i tu?
CATHY: AH ... DEUXIEME... JE SUIS UNE VETERANE...	LALI: Jo... segon. Ja sóc veterana.
NICOLAS: VOUS ETES VACHEMENT SYMPA EN TOUT CAS ...	ADRIA: I molt maca, també.
CATHY: MERCI .... DITES... VOUS CROYEZ PAS QU'ON POURRAIT SE TUTOYER ?	LALI: Gràcies. Uinga... no voleu prendre res?
CHRISTIAN : ON A ENCORE TOUT FAUX LES COPAINS! C'EST NOUS QUI AURIONS DU PROPOSER ÇA !	GERARD: Ostres, què ens passa? Hem tornat a badar!... L'hi havíem de proposar nosaltres.

L'equivalència comunicativa s'ha aconseguit canviant el *vous* per "tu". El problema del moment en què en francès diu "Vous croyez pas qu'on pourrait se tutoyer?", com que en català ja es parlaven de tu, s'ha resolt molt hàbilment convertint aquesta pregunta en un oferiment a convidar els nois a una beguda, que també representa un augment de la confiança.

En una altra situació, Gerard arriba acompanyat de la dependenta de la joieria on ha comprat un anell per a Joana:

CHRISTIAN: MAIS QU'EST CE QUE VOUS RACONTEZ??? <u>MADemoiselle</u> NE DINE PAS... ELLE VIENT SIMPLEMENT VERIFIER LA TAILLE...	GERARD: Però què t'empatolles? <u>La Núria</u> no ha vingut a sopar amb nosaltres, ué per comprovar que et vagi bé la mida.
NICOLAS: LA TAILLE DE QUOI ???	ADRIÀ: La mida de què?
CHRISTIAN: BEN... DE ÇA!!! BON ANNIVERSAIRE JOHANNA !! <i>IL LUI TEND UN PETIT ECRIN... JOHANNA SE LEVE... PREND L'ECRIN... L'OUVRE... RESTE LES YEUX ECARQUILLES... DANS L'ECRIN IL Y A UNE BAGUE AVEC UN MAGNIFIQUE DIAMANT...</i>	GERARD: D'això! Bon aniversari, Joana!
JOHANNA: LA MEME BAGUE QUE CELLE DE MA GRAND MERE...	JOANA: Si... si és igual... que l'anell de l'àvia!
CHRISTIAN: J'AI EU BEAUCOUP DE MAL A LA TROUVER!!! ESSAYE-LA VITE ... MADemoiselle EST LA FILLE DU BIJOUTIER... SI JAMAIS ELLE NE TE VA PAS... ELLE LA REPREND ET SON PERE LA REMET A TA TAILLE AVANT LA FIN DU DINER... JE ME SUIS ARRANGE AVEC LUI... PASSE-MOI TA MAIN... <i>ILS SONT TOUS SIDERES... CHRISTIAN SORT LA BAGUE DE L'ECRIN ... ET LA PASSE AU DOIGT DE JOHANNA ... ELLE VA PARFAITEMENT...</i>	GERARD: Sí. M'ha costat molt de trobar! Emprova-te'l. <u>La Núria és la filla del joier</u> , i si no et va bé, se l'emportarà per posar-te'l a mida abans que s'acabi el sopar! Ja he quedat amb ells. Dona'm la mà.
CHRISTIAN: J'AI QUAND MEME LE COMPAS DANS L'OEIL NON! ÇA VA BIEN... <u>VOUS</u> POUVEZ Y ALLER <u>MADemoiselle</u> ... ET MERCI... !!!	GERARD: Ei.. quin ull que tinc, no? Et va super bé! Ja hem acabat, <u>Núria</u> , i moltes gràcies!

En aquest fragment la diferència de tenor entre el català i el francès el denotaven el fet de tractar la noia de *vous* i de dirigir-se a ella amb *mademoiselle*. La traductora va buscar l'equivalència comunicativa traduint *vous* per "tu", i *mademoiselle* per "Núria".

6.1.4. Les cançons

La música de fons es va adaptar quan les cançons tenien lletra. A la sèrie original se sentia música en les següents ocasions: quan els nois assajaven al seu estudi, quan la colla es trobava a la cafeteria, i en la careta del títol, al principi, i dels crèdits, al final de cada episodi. En el primer cas, generalment els nois tocaven música sense lletra, de manera que les cançons no es van canviar. En alguna ocasió, però, les cançons tenien lletra. És el cas de l'episodi 50, en què tot l'argument gira al voltant d'una cançó que ha compost Nicolas, i a la qual Johanna li ha escrit un text. A Johanna li costa molt escriure la cançó, perquè a una noia xicotot com ella no li surt de dins escriure un text d'amor romàntic. Hélène (la nòvia de Nicolas) cantarà la cançó i tot acabarà amb flors i violes. Pel significat que aquest text té en l'argument, era evident que la lletra s'havia de traduir. I aquesta no només es va traduir per al capítol 50, sinó que es va traduir per a la careta de la sèrie, perquè aquesta cançó era també la de la careta original (vegeu la cinta de vídeo). En el segon cas, el de les cançons de fons a la cafeteria, aquestes van ser substituïdes per cançons de grups de rock catalans.

Tot i així, l'adaptació musical en el cas d'Helena va ser menys manipulada que en el cas de *Premiers baisers /De què vas?*, en què tota la música original va ser substituïda per cançons de grups de rock català. Fins i tot la cançó de la careta, la més emblemàtica de totes i la que l'espectador associa directament amb el producte, va ser substituïda per una que no tenia res a veure amb l'original: ni la lletra, ni la música, ni l'estil, ni els intèrprets. Es tractava d'una coneguda cançó del grup Lax'n'Busto.

6.2. L'ADAPTACIÓ DE LA VARIETAT LINGÜÍSTICA

A continuació veurem com s'efectua el canvi de varietat lingüística que els iniciadors pretenien: com es va convertir un text bastant formal, en un que servís de model d'argot juvenil català. Per analitzar la versió doblada, dividirem el llenguatge en dos nivells: el lèxic, i el morfosintàctic. En cada un d'aquests nivells, primerament procedirem a comparar la versió original amb la traducció catalana, per observar si efectivament es produeix una transformació de varietat lingüística. Això ho farem a partir de l'anàlisi comparada detallada dels quinze episodis del mostreig (1, 2, 3, 16, 17, 18, 26, 27, 28, 29, 30, 40, 50, 51, i 55).

Posteriorment analitzarem la versió catalana en si mateixa, per comprovar si el llenguatge utilitzat correspon a un lèxic argot o col.loquial real. Per fer tal comprovació, ens basarem en el que Lluís Payrató (1990) i López del Castillo (1984) descriuen com a varietat "col.loquial", "familiar", o "substàndard", que és a què correspon aquest llenguatge juvenil pretès. Aquesta anàlisi, pel fet que s'ha pogut efectuar d'una manera informatitzada, s'ha fet sobre la totalitat dels 60 episodis.

6.2.1. El nivell lèxic

6.2.1.1. Comparació de la versió original i la versió catalana

A nivell lèxic observarem si s'efectua un canvi de varietat lingüística: d'un lèxic original formal a un lèxic de destinació col.loquial/argot.

Com hem vist a la secció 5.2., en general hem unificat els conceptes col.loquial i argot sota l'etiqueta descriptiva "col.loquial/argot". Però en alguns casos sí que hem diferenciat el col.loquial de l'argot. Per exemple, en

els casos en què una expressió original francesa col.loquial es transforma en una d'argot. Com diu Pilar Daniel (§ secció 5.2.), l'argot s'usa en un àmbit més restringit que la llengua col.loquial. De manera que si una expressió que en l'original corresponia a una situació d'ús col.loquial, en català es traduïa per una expressió d'argot, vol dir que aquesta expressió és d'ús més restringit que l'expressió original; per tant, que hi haurà hagut, efectivament, un canvi de varietat lingüística.

Per acabar d'entendre aquesta consideració ho il.lustrarem amb un exemple:

CATHY J'IMAGINE LEUR TETE SI ON LEUR DECROCHE UN CONTRAT

LALI T'imagines els tios, si els lliguem un bon contracte?

Comparant totes dues expressions, *décrocher* és col.loquial ("*familier*" segons el diccionari *Petit Robert*), i "lligar" és argot. *Décrocher* és una expressió que utilitza un sector potencial de parlants molt més ampli que "lligar" (argot per "aconseguir"). Per tant, traduir *décrocher* per "lligar" és reduir el sector dels potencials receptors: transformar la variant lingüística.

Tornant a la intenció dels iniciadors, aquesta era produir un llenguatge de destinació més informal que l'original. Agafant un fragment qualsevol a l'atzar, s'observa que efectivament el lèxic de destinació és molt més informal que el lèxic original. Per exemple (aquest fragment correspon a l'episodi 50, inclòs en la cinta de vídeo; la transcripció de l'episodi complet es troba a l'annex):

VERSIO ORIGINAL FRANCESA	VERSIO CATALANA
EPISODE 50: "UNE CHANSON"	EPISODI 50: "UNA CANÇO"
JOHANNA : MONTRE...	JOANA A veure.
HELENE: ATTENDS ! CE N'EST PAS FINI!	HELENA Espera, que no he acabat!
JOHANNA : TOUT DE MEME ! JE CROIS QUE TU N'AS PAS BIEN FAIT LE TRAIT SOUS TES YEUX !... C'EST IMPORTANT TU SAIS... QUAND ON PART MAL ... C'EST DIFFICILE DE RATTRAPER APRES!	JOANA Em sembla que t'ha quedat una miqueta torta la ratlla dels ulls. Fa molt mal efecte. Te l'has d'arreglar, no trobes!
CATHY : MAIS LAISSE LA TRANQUILLE JOHANNA .... ELLE SAIT SE MAQUILLER TOUTE SEULE !!!!	LALI Au, deixa-la tranquil.la, Joana! Ja se sap maquillar sola!
JOHANNA : MAIS VOUS NE VOUS RENDEZ PAS COMPTE <u>LES FILLES</u> C'EST POUR SON BIEN QUE JE FAIS ÇA ! IL FAUT QU'ELLE SOIT <u>ABSOLUMENT</u> DIVINE NOTRE HELENE!!!	JOANA Però que no ho capteu, <u>ties</u> ? Si l'hi dic és pel seu bé!... S'ha de posar <u>super divina</u> , la nostra Helena!...
HELENE : ÇA... IL NE FAUT PAS <u>TROP EN DEMANDER</u> ! SI J'ARRIVE A ETRE MIGNONNE ÇA IRA !	HELENA Mira... tampoc no cal <u>passar-se</u> ! Si quedo guapa, ja em va bé!
JOHANNA : MAIS NON ! MIGNONNE CE N'EST PAS ASSEZ ! IL FAUT ABSOLUMENT QUE TU SOIS DIVINE !!! J'AI BIEN DIT LE MOT ... DIVINE !!!	JOANA Amb estar guapa... no n'hi ha prou! Has d'estar absolutament divina!... Divina!... Està prou clar, no?... Divina?
CATHY : ECOUTE JOHANNA .... IL CONNAIT SON HELENE PAR COEUR NICOLAS	LALI Sí, molt clar, però... a l'Adrià li agrada l'Helena... tal com és!
JOHANNA : MAIS JUSTEMENT ... CE N'EST PLUS LA MEME HELENE !! VOUS NE VOUS <u>RENDEZ PAS COMPTE LES FILLES</u> , ÇA FAIT UN MOIS QUE NICOLAS EST A L'ARMEE, ÇA FAIT UN MOIS QU'IL N'A PAS DU HELENE, ÇA FAIT UN MOIS QU'IL REVE DE LA REVOIR, DE LA SERRER <u>DANS SES BRAS</u>	JOANA Que no ho <u>capteu</u> ?... Ara no pot trobar la mateixa Helena eh? Mireu, fa un mes que l'Adrià és a la mili! Fa un mes... que no ha vist l'Helena... i fa... un mes... que somia que la veu... i que l'abraça <u>super fort</u> !
HELENE : OUI... ENFIN J'ESPERE !!!	HELENA Sí. Bé, això espero.

JOHANNA : MAIS SI... <u>C'EST SUR</u> !!! TU N'AS PAS LU LES LETTRES QU'IL T'A ECRITES !!!	JOANA Au, vinga, <u>tia</u> ... és clar... Que no has llegit les cartes que t'ha escrit?
HELENE : SI <u>MAIS</u> ... ENTRE CE QU'ON ECRIT ET CE QU'ON PENSE !!! HEY !!! MAIS COMMENT TU ES AU COURANT DE CES LETTRES !?	HELENA Sí, <u>tia</u> , però... del que s'escriu al que es pensa. Ei, com saps què hi diu, a les cartes?
JOHANNA : MOI ! MAIS JE NE SUIS PAS AU COURANT, ENFIN JE, JE SUPPOSAIS, C'EST TOUT !	JOANA Eh... No ho sé, de fet, només m'ho imagino!
HELENE : JOHANNA	HELENA Joana!
JOHANNA : BON D'ACCORD !!! J'AI LU LES LETTRES ... MAIS CE N'EST PAS DE MA FAUTE ... ELLES TRAINAIENT ...	JOANA Bé. D'acord, però no és culpa meua, eren per aquí!
HELENE : OUI.... ELLES TRAINAIENT AU FOND DE MON TIROIR... BIEN RANGEES DANS UN PETIT COFFRET EN BOIS....	HELENA Sí, sí... I tant... Al fons del meu calaix... ben guardades en una capsula de fusta!
CATHY : JOHANNA .... CE N'EST PAS <u>SYMPA</u> DE LIRE LE COURRIER DES COPINES ... !	LALI Joana... no trobes molt <u>fort</u> llegir el correu de les amigues!
JOHANNA : MAIS CE N'EST PAS DE MA FAUTE ... JE N'AI PAS PU M'EMPECHER !!! TU COMPRENDS HELENE .... JE VOULAIS SAVOIR CE QUE ÇA ME FERA QUAND MON CRICRI D'AMOUR A MOI PARTIRA A L'ARMEE !!!	JOANA No és culpa meua! No ho vaig poder evitar! Mira, Helena, jo volia... saber... com em sentiré quan el Gerard se'n vagi a la mili!
HELENE : TOUT DE MEME TU <u>EXAGERES</u> ... C'EST PERSONNEL !!!	HELENA Igualment <u>t'has passat</u> molt, és personal!
JOHANNA : MAIS JE N'AI PAS TOUT LU TU SAIS ... DES QUE C'ETAIT TROP PERSONNEL J'AI SAUTE LA LIGNE. TU <u>M'EN VEUX</u> !!! ?	JOANA No ho vaig llegir tot. De fet, quan era massa personal em saltava la línia. Estas <u>emprenyada</u> ?
HELENE : NON.... MAIS NE RECOMMENCE PAS	HELENA No, però no ho facis més!
CATHY : T'ES GENTILLE TOI... MOI SI ELLE M'AVAIT FAIT ÇA ...	LALI Ets massa bona, si m'ho hagués fet a mi...
HELENE : QU'EST CE QUE TU LUI AURAS FAIT .... TU L'AURAS ETRANGLEE ?	HELENA Què? Què li faries? L'escanyaries?

CATHY: NON ! MAIS JE LUI AURAI FAIT <u>LA TETE</u> !!!	LALI No, però... <u>m'emprenyaria un quilo!</u>
JOHANNA : BON LES <u>FILLES</u> CE N'EST PAS <u>GRAVE</u> . D'ACCORD J'AI EU <u>TORT</u> ET JE NE LE REFERRAIS PLUS !!! MAIS CE QUI EST IMPORTANT CE N'EST PAS ÇA, CE QUI EST IMPORTANT C'EST QU' HELENE SOIT <u>LA PLUS BELLE</u> POUR LA PREMIERE PERMISSION DE NICOLAS, TU COMPRENDS, APRES TOUT CE QU'IL T'A ECRIT, IL DOIT ETRE <u>FOU D'AMOUR</u> POUR TOI	JOANA Uinga, <u>ties</u> , no <u>us passeu</u> , no n'hi ha per tant!... L'he <u>cagada</u> ... i no ho faré mai més! Però no és això el que compta, el que compta ara és que l'Helena estigui <u>super guapa</u> quan arribi de permís el seu Adrià! Per les coses que t'escriu es veu que <u>va de cul</u> per tu!
HELENE : J'ESPERE BIEN ...	HELENA Això espero.
JOHANNA : ET COMME ÇA FAIT UN MOIS QUE TU NE L'AS PAS VU... <u>IL A DU PENSER</u> A TOI TOUT LE TEMPS	JOANA I a més, com que fa un mes que no t'ha vist, deu estar encara <u>més penjat</u> de tu!
CATHY : JE NE <u>VOIS</u> PAS OU TU VEUX EN VENIR JOHANNA ... !	LALI Francament... no <u>capto</u> vols anar a parar!
JOHANNA : MAIS SI ... C'EST SIMPLE !! QUAND ON PENSE A QUELQU'UN COMME ÇA ... ON LE REND ENCORE BEAUCOUP PLUS BEAU QUE DANS LA REALITE ... ET APRES .... QUAND ON TOMBE SUR LA REALITE ... ON RISQUE D'ETRE DEÇU	JOANA Uinga, Lali, ja ho saps, quan penses molt en algú... el veus més guapo que a la realitat i després, quan tornes a la realitat, corres el risc de quedar decebut!
HELENE : LA REALITE TE REMERCIE !	HELENA La realitat t'ho agraeix!
JOHANNA : MAIS NON.... ARRETEZ DE TOUT PRENDRE DE TRAVERS... <u>REGARDEZ</u> .. MOI... QUAND CHRISTIAN EST ALLE VOIR SES <u>PARENTS</u> EN PROVINCE .... JE NE L'AI PAS VU PENDANT UNE SEMAINE ... ET TOUTES LES NUITS JE REVAIS DE LUI.... C'ETAIT UN BEAU CHEVALIER .... DANS UNE ARMURE D'ARGENT .... MONTE SUR UN CHEVAL TOUT BLANC ...	JOANA Para de prendre't malament les coses!... <u>Mira, tia</u> ... no fa gaire, quan el Gerard se'n va anar a casa dels seus <u>vells</u> , vam estar sense veure'ns una setmana!... I jo somiava amb ell totes les nits... Ell era un cavaller... amb armadura daurada... damunt d'un cavall blanc!

Hem subratllat les formacions col.loquials o d'argot de la versió catalana, i les formacions a què corresponen en l'original. Això ens permet observar que, en conjunt i a primera vista, el català té un to molt més informal que el francès.

Per comprovar si aquest resultat era general i sistemàtic, hem analitzat detingudament quinze episodis saltats, com hem explicat en les consideracions metodològiques.

La primera cosa que ens ha cridat l'atenció en la versió catalana ha sigut que algunes paraules d'argot apareixien bastant sistemàticament. Les paraules eren:

tia/tio

super + adjectiu

col.lega

genial

Per fundar aquesta observació una mica més, hem fet un recompte d'aquestes paraules catalanes, i hem computat a quines paraules franceses corresponien. El resultat és el següent:

PARAULA CATALANA	PARAULES FRANCESES A LES QUALS CORRESPON						
tia/ties	filles	ø ²	nom	altres ³			
Ep. 1	9	5		1			
Ep. 2	7	3	1				
Ep. 3	10	12		1			
Ep. 26	8	12					
Ep. 27	7	8	3				

² ø són els casos en què no hi havia cap marca vocativa en l'original i a la traducció s'hi ha afegit la marca vocativa "tio" o "tia" (o el plural).

³ Ex: *demoiselle, copine*.

Ep. 28	2	4	1				
Ep. 29	3	11	2				
Ep. 30	6	2		1			
Ep. 40	7	4	2				
Ep. 50	7	10					
Ep. 51	4	4		1			
Ep. 55	2	6					

PARAULA CATALANA	PARAULES FRANCESES A LES QUALS CORRESPON					
tio/tios	garçons	ø	nom	copains	type	mec
Ep. 1	6	6				
Ep. 2	11	7		1		
Ep. 3	11	10		1		
Ep. 26	5	18	1	3	1	1
Ep. 27	8	14	1	2	3	
Ep. 28	6	1		0	0	
Ep. 29	12	4		0		
Ep. 30	2	5			2	
Ep. 40	3	8		2	1	
Ep. 50	6	4				
Ep. 51	4	10		1	1	
Ep. 55	2	9			1	

PARAULA CATALANA	PARAULES FRANCESES A LES QUALS CORRESPON		
paio	garçon	type	monsieur
Ep. 1			
Ep. 2			
Ep. 3			
Ep. 26			
Ep. 27	2	1	

Ep. 28			
Ep. 29			1
Ep. 30			
Ep. 40			
Ep. 50			
Ep. 51			
Ep. 55			

PARAULA CATALANA	PARAULES FRANCESES A LES QUALS CORRESPON			
col.legues ⁴	copains	ø ⁵	potes	garçons
Ep. 1	1	1		
Ep. 2				
Ep. 3	3			
Ep. 26	3	2	2	
Ep. 27	1	2	3	
Ep. 28				
Ep. 29				1
Ep. 30	1			2
Ep. 40	1	1		
Ep. 50	2	1		
Ep. 51	2			
Ep. 55		1		

⁴En femení, masculí, singular o plural.

⁵"Col.legues" no correspon a cap vocable de l'original. És un afegit, i s'utilitza com a vocatiu.

Exemple:

JOHANNA OUI...!!! JE L'AI ENTENDUE ... ELLE A DIT OUI... ! OH HELENE C'EST SUPER QU'EST CE QUE JE SUIS CONTENTE !!

JOANA Ha dit que sí! Ho he sentit!... Ostres me n'alegro, col.legues!

amics ⁶	potes	garçons	copains	amis
Ep. 1			4	
Ep. 2			1	1
Ep. 3			3	
Ep. 26				
Ep. 27	2			
Ep. 28				
Ep. 29				
Ep. 30		2		
Ep. 40			1	
Ep. 50		1	3	2
Ep. 51			3	1
Ep. 55			3	1

genial (adj. o adv.)	super	génial	ø	altres adj./adv. ⁷
Ep. 1	4		2	
Ep. 2	2		2	
Ep. 3	2			3
Ep. 26	3			1
Ep. 27	4			2
Ep. 28	1			
Ep. 29	2	7	4	1
Ep. 30		1		
Ep. 40	5			
Ep. 50		2		
Ep. 51				
Ep. 55				

⁶En femení, masculí, singular o plural.

⁷ Altres adjectius o adverbis no argot ni col·loquials: *très bien, passionnant, extraordinaire, beau*, Exemple: *Tu es très bien comme ça= ets genial com ets.*

super (adj.) ⁸	super	∅ ⁹	vachement	altres adj. ¹⁰
Ep. 1	1	1		
Ep. 2		2	2	
Ep. 3		3		5
Ep. 26	2			
Ep. 27		1	2	1
Ep. 28		4		3
Ep. 29	2	1		4
Ep.				
Ep. 30	2			2
Ep. 40	3	4		1
Ep. 50	1	1		4
Ep. 51	4	1		3
Ep. 55				

altres ¹¹	super
Ep. 1	2
Ep. 2	2
Ep. 3	6
Ep. 26	3
Ep. 27	5
Ep. 28	1
Ep. 29	
Ep. 30	5

⁸ Super (adj.) + un altre adj. Exemple: *super bonic*.

⁹ Exemple: *je suis fière de toi = t'ho has fet super bé. O je suis en retard = és super tard*.

¹⁰ Altres adjectius no argot ni col.loquials: *grand, tellement+ adj., vraiment + adj.bien+ adj., le plus + adj., très + adj.* Exemple: *une grande journée = un dia super llarg*. Igualment, casos que sí són col.loquial → col.loquial, com *super = mega*.

¹¹ "Altres" inclou adjectius no argot ni col.loquial com *excel.lent, maco, tan + adj.* etc. Igualment, casos que sí són col.loquial → col.loquial, com *super = collonut, passada, o de conya*. També inclou casos en què el *super* francès desapareix totalment en català: *ils ont été super bien = semblaven professionals*.

Ep. 40	
Ep. 50	5
Ep. 51	
Ep. 55	

Altres observacions, no tan sistematitzades, però també evidents són:
 -rotllo, enrotllat, etc. apareix a tots els episodis, més d'una vegada a cada episodi (en general tres o quatre vegades com a mínim). Es una falca recurrent, igual que *tio* o *tia*.

- *mignon/mignone* (en francès molt formal) es tradueix sistemàticament per "estar bo/bona". El canvi de varietat del llenguatge és evident.

- "emprenyar", una altra falca recurrent, apareix molt sovint, i correspon als següents verbs francesos: *contrarier, gener, énerver, être furieux, être en colère, détester, casser les pieds, i faire la tête*. Aquí també el canvi de varietat del llenguatge és evident: tot i que les dues darreres expressions franceses són tan col.loquials com "emprenyar", hi ha un canvi d'intenció entre totes les expressions franceses i el català "emprenyar" que, connotacions sexuals a part, és molt més agressiu. Sobre l'agressivitat, o la grolleria d'algunes expressions de la versió catalana en parlarem a la secció 6.3.2.6. d'aquest mateix capítol.

Totes aquestes observacions ens porten a dues primeres hipòtesis respecte del lèxic:

- **La versió catalana és més informal que la francesa, tal com havien pretès els iniciadors.**
- **Aquesta informalització sembla que es produeix a base de falques lèxiques que apareixen d'una manera sistemàtica i recurrent.**

I ara, comparem aquestes hipòtesis amb una de les recomanacions del llibre d'estil del doblatge: "La primera definició dels personatges sol ser fàcil en films i sèries televisives perquè solen ser molt estereotipats. Els creadors del guió original no sempre elaboren un llenguatge específic per a cada personatge sinó que sovint només els marquen amb expressions o paraules emblemàtiques estratègicament situades." (Televisió de Catalunya, 1997: 16)

El que ells associen al text original, i que sembla que subreptíciament critiquen, és precisament el que es fa a la traducció d'*Helena, quina canya!*: la caracterització dels personatges a base de "expressions o paraules emblemàtiques estratègicament situades".

Un segon pas en l'observació de la transformació de varietat lingüística ha consistit a analitzar, en els quinze episodis seleccionats, quins canvis de varietat lingüística s'hi produïen. Hem distingit sis tipus de canvi, als quals hem associat els efectes respectius en el llenguatge. Hem ordenat els canvis de "més informalitzadors" a "més formalitzadors":

CANVI	EFECTE
<p>∅ → ARGOT O COL.LOQUIAL: una paraula o expressió formal francesa es tradueix per una paraula o expressió argòtica o col.loquial (indistintament) en català.</p>	<p>EL LLENGUATGE S'INFORMALITZA MOLT</p>

<p>COL.LOQUIAL → ARGOT: una paraula o expressió col.loquial francesa es tradueix per una paraula o expressió argòtica en català.</p>	<p>EL LLENGUATGE S'INFORMALITZA LLEUGERAMENT</p>
<p>ARGOT → ARGOT: una paraula o expressió argòtica francesa es tradueix per una paraula o expressió argòtica en català.</p>	<p>EL LLENGUATGE NO CANVIA</p>
<p>COL.LOQUIAL → COL.LOQUIAL: una paraula o expressió col.loquial francesa es tradueix per una paraula o expressió col.loquial en català.</p>	<p>EL LLENGUATGE NO CANVIA</p>
<p>ARGOT → COL.LOQUIAL: una paraula o expressió argòtica francesa es tradueix per una paraula o expressió col.loquial en català.</p>	<p>EL LLENGUATGE ES FORMALITZA LLEUGERAMENT</p>
<p>ARGOT O COL.LOQUIAL → ∅: una paraula o expressió argòtica o col.loquial francesa es tradueix per una paraula o expressió formal en català.</p>	<p>EL LLENGUATGE ES FORMALITZA MOLT</p>

Nota: en els efectes de formalització i informalització hi incloem, a més dels efectes directes (la substitució o la inclusió) també els efectes per compensació (una paraula informal es tradueix per una de formal, però més endavant en l'oració s'hi afegeix una paraula informal que "compensa" la informalitat, o viceversa). Més endavant, en aquest mateix apartat, acabarem de parlar de la compensació com a estratègia traductora.

Per acabar d'il·lustrar a què ens referim amb cada canvi de varietat lingüística, a continuació presentem uns exemples de cada cas (els exemples corresponen tots a l'episodi 50):

∅ → ARGOT O COL·LOQUIAL

ETIENNE <u>QU'EST CE QU'IL T'ARRIVE MON CRICRI ? ÇA N' A PAS L'AIR D'ALLER I</u>	ERNEST (XIULA) <u>Què coi et passa, ocellet?... Fas una cara!</u>
CHRISTIAN BEN ECOUTE .... JE NE SAIS PLUS... JE VIENS D'AVOIR JOHANNA AU TELEPHONE ET JE NE SAIS PLUS I	GERARD Ni jo ho sé. Acabo de parlar amb la Joana per telèfon i <u>no he captat res!</u>
NICOLAS <u>QU'EST CE QU'ELLE T'A RACONTE POUR TE METTRE DANS UN ETAT PAREIL !! ?</u>	ADRIÀ Però què t'ha dit per <u>fer-te flipar tant?</u>
CHRISTIAN BEN JUSTEMENT...JE NE SAIS PAS .... ELLE M'A DIT DES PHRASES COMME ÇA...LES UNES APRES LES AUTRES	GERARD Unes frases estranyes, les unes darrere de les altres!
NICOLAS QUEL GENRE DE PHRASE ?	ADRIÀ Quina mena de frases?
ETIENNE BEN... COMME D'HABITUDE !!! QU'IL ETAIT SON CRICRI D'AMOUR... QU'ELLE LE TROUVAIT PETIT MAIS MIGNON...QU'ELLE <u>ADORAIT SA HOUPPETTE ...</u>	ERNEST Au... El de sempre!/ Que és el seu ocellet, estimat,/ que trobava que és un homenet molt bufó,/ i que li <u>mola</u> el seu tupè!
CHRISTIAN BEN JUSTEMENT NON...	GERARD El problema és que no ha dit això!

ETIENNE AH BON !! QU'EST CE QU'ELLE T'A DIT ?	ERNEST Ah no?/ I llavors,/ què ha dit?
CHRISTIAN BEN... <u>DES TRUCS PLUTOT SYMPA...</u> MAIS QUI N'ALLAIENT PAS DU TOUT DANS SA BOUCHE...!	GERARD Home... eren... <u>coses molt enrotllades...</u> però que amb ella no lligaven gens ni mica!
NICOLAS MAIS QUEL GENRE DE <u>TRUCS</u> ?	ADRIÀ Quina mena de <u>rotllos</u> ?

COL.LOQUIAL → ARGOT

CATHY: NON ! MAIS JE LUI AURAIS FAIT <u>LA TETE !!!</u>	LALI No, però... <u>m'emprenyaria un quilo!</u>
---	---

COL.LOQUIAL → COL.LOQUIAL

HELENE: <u>OH LA LA</u> . JE N'AVAI PAS VU L'HEURE, MON DIEU OUI, VOUS AVEZ RAISON	HELENA <u>Ostres</u> , que tard que és! Sí, tens raó.
CHRISTIAN: SI JE VEUX QU'ON RECOMMENCE C'EST PARCE QUE CE N'EST VRAIMENT PAS BIEN... VOUS COMPRENEZ !!! JE NE VEUX PAS QUE NICOLAS NOUS PRENNE POUR <u>DES CHARLOTS</u> QUAND IL VA REVENIR ... ET QU'IL VA RECOMMENCER A JOUER AVEC NOUS ...	GERARD Ei, tu... si vull que assajem més... és perquè no s'ona prou bé i perquè no vull que l'Adrià ens prengui per <u>uns mantes</u> , quan torni a tocar amb nosaltres!
JOSE: <u>MA PAROLE!</u>	JOSEP <u>Estàs sonat.</u>

ARGOT → ARGOT

JOSE : MAIS QU'EST CE QUE TU RACONTES... IL <u>EST SUPER CE TITRE...</u> IL N'A JAMAIS AUSSI BIEN TOURNE ... !	JOSEP Però què t'enrotlles? <u>Sona de conya!</u> ... No havia quedat mai tan bé!
JOSE : C'EST UN <u>MEGA CONCERT!!!</u>	JOSEP És <u>un super-concert?</u> !

ARGOT → ∅

JOSE : CE N'EST PAS UN <u>BOEUF</u> ENTRE COPAINS QU'ON PREPARE ...	JOSEP Però què passa, tio, què preparam?
--	---

A continuació presentem un esquema amb els canvis que es produeixen. Els números de les caselles indiquen el nombre de vegades que cada canvi es produeix en l'episodi corresponent.

EPISODI		1	2	3	16	17	18	26	27	28	29	30	40	50	51	55
+ IN FOR MAL	∅ -> argot o col.loq.	51	62	76	58	85	70	67	65	42	76	48	97	73	66	61
	col.loq. -> argot	1	12	7	5	11	6	15	10	3	4	9	3	5	6	3
=	argot -> argot	13	12	11	4	7	9	16	16	4	12	3	5	10	13	5
	col.loq. -> col.loq.	3	4	5	7	6	12	9	15	11	9	14	9	6	8	4
+ FOR MAL	argot -> col.loq.	0	0	3	1	1	0	3	2	1	0	3	1	0	2	0
	argot o col.loq. -> ∅	16	8	10	5	7	4	17	23	4	4	6	6	9	3	3

Nota:

Entre els col.loquialismes de la versió original incloem els casos de morfosintaxi relaxada o col.loquial (tipus *j'n'sais pas*), de la qual parlarem en l'anàlisi a nivell morfosintàctic (secció 6.2.2.). Entre les categories "col.loquialisme -> col.loquialisme", i "argot -> argot" incloem els casos de compensació, en què una paraula argot o col.loquial catalana substitueix a una morfosintaxi col.loquial francesa (tipus *c'est pas bien* = "no mola"). Sobre aquest tipus de compensació (que hem anomenat "sintaxi per lèxic"), en parlarem a la secció 6.2.2.1.1.

En aquest esquema s'observa que el nombre de canvis que informalitzen el llenguatge és més elevat, i que va disminuint, fins als canvis que el formalitzen, que és on el nombre és més baix.

Aquesta observació ens duu a la segona hipòtesi respecte de l'adaptació de la varietat lingüística a nivell lèxic:

- **La versió catalana utilitza un vocabulari més informal que la versió francesa.**

Quant a la manera com s'efectua aquesta informalització del vocabulari, la comparació de la versió original francesa i de la catalana ens ha fet concloure que la traductora va seguir tres estratègies de traducció:

- **la substitució**
- **la inclusió**
- **la compensació**

Vegem més detalladament en què consisteixen aquestes estratègies.

La **substitució** és l'estratègia més usual de les tres. Es produeix quan un vocable o expressió formal de l'original és substituït per un de col·loquial o argòtic en la versió traduïda:

NICOLAS N'INSISTE PAS, ETIENNE, ELLE A RAISON ... C'EST COMME SI NOUS ON ALLAIT RACONTER A JOHANNA TOUTES LES HISTOIRES DE CHRISTIAN ...

ADRIÀ: No insisteixis més, Ernest... És com si li expliquéssim tots els rotllos del Gerard a la Joana!

CHRISTIAN J'AI COMPRI, LES COPAINS ELLE EST FOLLE !

GERARD: És clar, ja ho lligo, tios... és boja!...

JOHANNA QU'IL M'AIME ET QU'IL EST FOU DE MOI !

JOANA: Sí, que m'estima!... Que va de cul per mi! (Ep. 2)

HELENE MAIS ENFIN JOHANNA QU'EST CE QUE TU VEUX QU'ON FASSE??

HELENA Au, vinga, Joana, i què dimoni vols que pensem? (Ep. 29)

CHRISTIAN C'EST VRAI.. JE M'EN SOUVIENS ENCORE.. LA FILLE AVAIT UNE VOIX D'ANGE..
VOUS NE POUVEZ PAS SAVOIR !!

GERARD Sí, és cert... Encara me'n recordo. La tia feia una veu... super
al.lucinant!

CATHY ET MOI... VOUS CROYEZ QUE JE NE SUIS PAS EMBETEE! VOUS CROYEZ QUE ÇA
M'AMUSE DE LES VOIR COMME ÇA !! PERDUS... EN TRAIN DE TOURNER EN
ROND.. EN SE DEMANDANT COMMENT ILS VONT FAIRE POUR SE RACHETER DES
INSTRUMENTS !!

LALI I jo, creieu que no em fot, a mi? Us penseu que em mola,
veure'ls així? Fumuts menjant-se el coco i pensant com coi
s'ho faran, per comprar-se els instruments! (Ep. 40)

La **inclusió** es produeix quan un element lexical col.loquial o d'argot s'hi afegeix en català sense que en la versió original n'hi hagués cap indicatiu. O sigui, que la versió catalana inclou un element lexical nou.

CATHY   **JE NE SAIS PLUS QUOI FAIRE !!**

LALI: **Però què coi puc fer? (Ep. 40)**

ETIENNE   **OUAIS MAIS SI ON DEUT FAIRE NOTRE MAQUETTE... IL VA BIEN FALLOIR QU'ON RAJOUTE QUELQUES SEQUENCES...**

ERNEST   **Sí, però si volem fer una maqueta, li hem d'afegir els teclats, ho lligues o no? (Ep. 3)**

Tot i que aquesta estratègia no és la més freqüent en general, és la que s'utilitza la majoria de les vegades per a les falques recurrents, sobretot per a "tio" i "tia":

NICOLAS   **CALME TOI.... !**

ADRIÀ: **Calma't, tio! (Ep. 55)**

ETIENNE   **COMMENT EST CE QUE VOUS FAITES POUR ETRE PLUS BELLES DE JOUR EN JOUR???**

ERNEST   **Com us ho feu per ser més guais cada dia, ties?**

CATHY T'INQUIETES PAS JE ME DEBROUILLERAI .... CES PAUVRES GARCONS ... !!! IL Y A TELLEMENT DE PETITS PLAISIRS QU'ILS NE CONNAITRONT JAMAIS .... COMME CELUI DE SE FAIRE DESSINER DES PETITS COEURS SUR LES ONGLES DES PIEDS PAR SA MEILLEURE COPINE !!!!

LALI: No pateixis, ja m'espavilaré... Ai, pobres tios! Hi ha tants petits plaers que es perden, ells! Com fer-te pintar cors petits, a les ungles dels peus, tia! (Ep. 16)

La tercera estratègia és la compensació. Quan una paraula ha perdut la marca argòtica (perquè s'ha traduït per una paraula estàndard), es compensa afegint una altra marca col.loquial en un altre lloc de la frase:

JOHANNA OUI...!!! JE L'AI ENTENDUE ... ELLE A DIT OUI... ! OH HELENE C'EST SUPER QU'EST CE QUE JE SUIS CONTENTE !!

JOANA Ha dit que sí! Ho he sentit!... Ostres me n'alegro, col.legues! (Ep. 50)

L'expressió d'argot juvenil *c'est super* es compensa una mica més endavant pel vocatiu "col.legues".

ETIENNE T'INQUIETE PAS....! CELUI QUI TE PIQUERA TA JOHANNA... IL N'EST PAS ENCORE NE...!!!

ERNEST Mira, no et preocupis! El tio que et pugui robar la teua Joana, encara no ha nascut! (Ep. 3)

Es va traduir un verb característic d'argot juvenil francès com és *piquer* per un correctíssim "robar", de manera que es va compensar la pèrdua de la marca argòtica afegint un "tio" una mica abans en la frase.

ETIENNE   ET CES DEUX POIRES DE JOHANNA ET CHRISTIAN QUI SE SONT FAIT AVOIR .. JE
N'ARRIVE PAS A LE CROIRE ...

ERNEST   El més fort és que el Gerard i la Joana s'ho empassin tot! És
increïble!

Poire és una manera col·loquial d'anomenar algú que es deixa enredar fàcilment. Però això es perd en la traducció, de manera que es compensa en la versió catalana afegint al principi: "El més fort...", expressió típica de l'argot juvenil.

HELENE   C'EST BIEN TON BOUQUIN JOHANNA ?

HELENA   Mola el teu llibre, Joana? (Ep. 40)

La paraula *bouquin*, versió d'argot de "livre", es tradueix al català pel seu equivalent formal, "llibre"; de manera que la frase recupera la marca argòtica amb l'aparició del verb "molar", emblemàtic de l'argot juvenil.

En bastants d'aquests casos de compensació, no només es compensa la marca argòtica, sinó que se n'hi afegeix encara una més. És el que hem anomenat "compensació i superació":

HELENE   ET C'EST COMMENT CHEZ EUX ...?

JOHANNA   SYMPA ... MAIS C'EST FOU CE QUE TROIS GARCONS PEUVENT METTRE COMME
DESORDRE ....

HELENE   I què? Com és, l'habitació?

JOANA   Està força bé, però és una passada el desordre que poden
arribar a fer tres tios! (Ep. 3)

L'adjectiu *sympa*, molt característic de l'argot juvenil, es va traduir per "força bé", que no constitueix cap marca argòtica. De manera que la pèrdua

es va compensar (i superar) afegint més endavant dues marques argòtiques en català: "una passada" i "tios".

J. FRANÇOIS EXCUSEZ MOI POUR TOUT A L'HEURE ! J'AURAIS DU COMPRENDRE QUE C'ETAIT PAS BIEN DE FAIRE UNE BOUM DANS VOTRE GARAGE ... C'EST VRAI QUOI !! C'EST UN LIEU DE TRAVAIL... PAS D'AMUSEMENT ...

J. RAMON Perdoneu-me per allò d'abans!... Ja lligo que no us moli que faci festes al vostre garatge! Aquell lloc es per pencar, no per fer el ximple! (Ep. 27)

Boum, una paraula tan usual de l'argot juvenil francès, es tradueix per un simple "festa"; de manera que es compensa i se supera amb "lligar", "molar" i "pencar".

Arribats aquí podem establir una nova hipòtesi respecte de l'adaptació de varietat lingüística a nivell lèxic:

- **La transformació d'un llenguatge formal en un d'informal s'efectua amb una sèrie d'estratègies de traducció regulars i ben definides: la substitució, la inclusió, i la compensació.**

6.2.1.2. La cançó

La cançó que apareix en l'episodi 50, i que acompanya els títols de crèdit, també va ser traduïda. Vegem-ho:

TEXT DE LA CANÇO EN FRANCÈS	TEXT DE LA CANÇO EN CATALÀ
<p>UNE FILLE ÇA A LE COEUR TOUT REMPLI DE CHANSONS QUI REFLEURISSENT À TOUTES LES SAISONS POUR L'AMOUR D'UN GARÇON</p>	<p>Una noia amb el cor que li vessa de cançons i els ulls tots plens de llum i de colors per l'amor d'un xicot</p>
<p>UNE FILLE ÇA A LES YEUX TOUT REMPLIS DE BONHEUR QUAND UN MATIN ELLE SENT BATTRE SON COEUR POUR L'AMOUR D'UN GARÇON</p>	<p>Una noia només té peus per saltar i per ballar quan el seu pit està a punt d'esclatar per l'amor d'un xicot.</p>
<p>UNE FILLE ÇA A LE COEUR TOUT REMPLI DE CHANSONS QUI REFLEURISSENT À TOUTES LES SAISONS POUR L'AMOUR D'UN GARÇON</p>	<p>Una noia sap dur tendresa als cors dels seus companys tot i que pugui caure en un parany per l'amor d'un xicot.</p>
<p>UNE FILLE ÇA A LES YEUX TOUT REMPLIS DE BONHEUR QUAND UN MATIN ELLE SENT BATTRE SON COEUR POUR L'AMOUR D'UN GARÇON</p>	<p>Una noia sap que l'amor ha arribat a la fi quan al matí troba xop el coixí per l'amor d'un xicot.</p>
<p>UNE FILLE ÇA A LES YEUX TOUT REMPLIS DE BONHEUR QUAND UN MATIN ELLE SENT BATTRE SON COEUR POUR L'AMOUR D'UN GARÇON</p>	<p>Una noia podria jurar en el dolç embolcall d'algué que sàpiga ser un bon company potser aquest xicot. Sí, potser aquest xicot.</p>

El primer que s'observa és que, contràriament a la tònica general dels diàlegs, la lletra de la cançó no sofreix cap adaptació en ser traduïda. El lèxic en català és tan formal com el de l'original francès. No hi apareix cap "tio", cap "enrotllar-se", ni cap "estar penjat". De fet, el vocabulari utilitzat està totalment a to amb el to de la lletra original, que no podria ser més cursi.

La música també és en aquest mateix to: aquesta podria ser perfectament una cançó cantada per Françoise Hardy als anys seixanta.

6.2.1.3. Lèxic argot i col.loquial en la versió catalana

Hem vist al capítol 5 que tres de les característiques del català de TVC són: que és estrictament normatiu, que és una parla poc espontània, i que presenta una voluntat educadora. Aquestes tres característiques ens van dur a establir una hipòtesi preliminar:

- **La voluntat d'informalitzar la varietat lingüística és evident; però, tot i així, és possible que la varietat aconseguida finalment en la versió catalana no sigui ni tan col.loquial, ni tan espontània, ni tan relaxada com correspondria a una situació real.**
En altres paraules, és possible que aquest model d'argot juvenil sigui en realitat més didàctic que no pas real.

Per comprovar aquesta hipòtesi ressegurem el que López del Castillo i Payrató consideren català col.loquial, i ho compararem amb el llenguatge utilitzat a la versió catalana d'*Helena, quina canya!* El resultat ens permetrà comprovar si el model de llengua que es presenta és o no real.

López del Castillo distingeix, en les variacions que s'allunyen del català estàndard en direcció popular o relaxada, entre:

1. "substàndard comú mitjà": formes que pertanyen al llenguatge parlat quotidià i, així mateix, són autoritzades per la normativa. Segons López del Castillo aquestes formes, tot i ser admeses per la normativa fins i tot a nivell de llengua escrita, pateixen "mala premsa" en certs cercles, sigui perquè s'hi veu un vulgarisme, sigui un castellanisme, sigui una forma "no gaire bona".
2. "substàndard comú familiar": un nivell intermedi existent entre el literari parlat (per exemple el teatre) i el col.loquial parlat. La normativa considera aquestes formes "tolerables".
2. "llengua col.loquial": variants nascudes dins el sistema o amb una adaptació o altra determinada pel sistema -forma analògica- però que la normativa no reconeix com a aptes.

Payrató coincideix en les formacions, però ho considera tot "Català col.loquial". De fet, un dels retrets que se li han fet a López del Castillo és que aquesta sistematització de jerarquies contribueix a accentuar en l'usuari la "superstició" que com més s'allunyi de l'estàndard, més incorrecta serà la seva parla (Pericay i Toutain, 1986: 76).

Així com el còmput de la secció anterior (la comparació entre l'original francès i la versió catalana) l'havíem fet sobre un mostreig de quinze episodis, perquè s'havia de fer manualment, la informàtica ens ha permès fer el còmput de la present secció sobre la totalitat dels 60 episodis de la sèrie.

A continuació presentem un llistat de la majoria de les formacions llistades per López del Castillo. Les paraules entre parèntesis són la forma normativa o preferible, que només hem inclòs en els casos en què no quedava prou clar. Els números de les columnes de la dreta corresponen a l'episodi en què apareixen aquestes formacions. Si el número és 0 és que

aquella formació no hi apareix cap vegada. Els números entre parèntesi indiquen ens quins episodis apareix la forma normativa o preferible, per poder-ho comparar amb la forma col·loquial. Els números de la columna titulada "Total" són el nombre de vegades en què apareix cada formació: primer la col·loquial, i entre parèntesis la normativa. Quan un número d'episodi té una xifra superescrita (per exemple 4³), vol dir que en aquell episodi la formació hi apareix tal nombre de vegades (en el nostre exemple, en l'episodi 4 hi apareix tres vegades). Hem fet el recompte en la versió de la traductora i en la versió corregida i ajustada, per veure si hi ha diferències significatives, que indiquin la tendència més normalitzadora o més informalitzadora d'una o altres.

SUBSTÀNDARD COMU MITJÀ				
formació	versió traductora	TOTAL	versió corregida/ ajustada	TOTAL
contestació	0		0	
conversació	0		0	
espenta	0		0	
re	0		0	
allí	0		0	
vacacions	0		0	
boda (casament)	0	0		0
tacó	0		0	
burro	1, 2, 21, 22, 28	5	1, 2, 8, 10, 13, 28, 30, 37, 46	9
botella	55	1	0	
a penes	0		0	
a vegades	0	0	22	1
gasolina (benzina)	55	1	1, 55	2
camiseta (samarreta)	0	0	0	0

SUBSTÀNDARD COMU FAMILIAR

López del Castillo no llista formes d'aquest nivell, quant al lèxic.

COLLOQUIAL

formació	versió traductora	TOTAL	versió corregida/ajustada	TOTAL
fotre	1,2 ² ,3 ³ ,6,7,8,10 ⁵ , 12,14,15,17,18 ² , 21,25,27,28 ⁵ ,29, 30 ² ,31 ⁴ ,33 ⁷ ,34 ³ ,35 ⁴ ,36 ⁵ ,37 ⁹ ,38 ⁹ ,39 ⁸ ,40 ¹² ,41 ⁶ ,42 ¹¹ ,43 ⁸ ,44 ³ ,45 ⁴ ,47,48 ⁶ ,49 ⁴ ,50 ⁹ ,51 ⁵ ,52 ⁵ ,53 ⁷ ,54 ² ,55 ⁸ ,56 ³ ,57 ⁴ ,59 ³ ,	181	2 ⁴ ,3 ³ ,4 ⁷ ,6 ⁹ ,7 ⁵ , 8 ³ ,9 ³ ,10 ² ,11 ⁷ ,12 ² ,13 ² ,14 ² ,15 ³ ,17,18 ² , 19 ² ,20 ⁵ ,21 ³ ,24 ² ,25,27 ³ , 28 ³ ,29,30 ³ ,31 ⁴ ,33 ¹³ ,34 ⁵ ,35 ⁶ ,36 ² ,37 ⁶ ,38 ⁴ ,39 ⁹ ,40 ¹⁰ ,41 ² ,42 ⁸ ,43 ⁹ ,44 ³ ,45 ² ,46 ⁴ ,47,48 ⁴ ,49, 50 ⁴ ,51 ³ ,52 ⁴ ,54 ⁵ ,55 ¹² ,56 ³ ,57 ⁷ ,58 ⁵ ,59 ² ,	224
nano	1,3,4,5,6,7,9,10, 11,16,18,20,22,2 5,26,27,28,30,31 ,32,33,34,36,38, 53,56,57,59	28	3,9,13,16,18,25,30,56, 59	9
urbano	0		0	
xino ¹²	0		0	
nino	1 26	1	26	1

¹² xino és per exemple l'única acceptació imaginable en l'expressió "barri xino"; tot i així, la versió catalana prefereix dir-ne *barri xinès* (cap. 27).

disco	0		0	
maco	1,2,3,5,6,7,10,11 16,18,20,21,23, 24,30,56,58	16	1,3, 10,11,16,18,20,23,27,2 8,33,40,46,48,56	18
vano	0		0	
tiet	31,35	2	31	1
coça	0	0	0	0
gimnàs (gimnàstica)	27	1	0	0
moneder	27	1	0	0
poder (potser)	0	0	0	0
jonoll	0	0	0	0
forrar	0	0	0	0
encostipat	0	0	0	0
esbarallar	0	0	0	0
engronxador	0	0	0	0
no t'enriguis	0	0	0	0
omplena	0	0	0	0
mentres	0	0	0	0
rascar (gratar)	1,11,12,24,29 ³ ,3 1	8	11,12,24,29 ² ,31	6
collar (collaret)	38	1	0	0
aixecar-se (llevar-se)	0	0	0	0
vas (got)	15,36,47	3	15,36,47	3
manta (flassada)	0	0	0	0

Finalment, aquí tenim més formacions que López del Castillo i Payrató qualifiquen de "català col.loquial", i que no apareixen cap vegada en cap de les versions (ni la de la traductora, ni la corregida/ajustada).

CATALÀ COL·LOQUIAL

onclo	xumeneia	entomar-se'n
nostro, nosaltros	cantitat	escomençar
cego	coranta	esbarallar-se
butano,	ideia	enriure-se'n
cigarro,	dugues	aixòs
freno	bocina	numbro
misto	comanió	ont és?
maco	dingú	col.lègit
vano	etivocació	carga
coça	jurjol	tronja
tiet	quansevol	billet
indicció	fandilla	semana
forrar (folrar)	radere	garaig
fumbol	gavinet	casibé
estisores	llenga	ell nada (neda)
semàfaro	mitat	

En cap d'aquests casos els autors han entrat en apreciacions prescriptives del tipus "incorrecte", o "ha de ser evitat". Tampoc estan considerades "llengua castellanitzada". "Encara que en més d'un cas hi deu haver ajudat la influència del castellà, es tracta d'un fet general i explicable en català " (López del Castillo 1984: 119, citant Coromines 1971: 179).

Entre les mostres de "llengua castellanitzada" que López del Castillo llista, només en destacarem dues: "tio" i "nòvio". Aquestes són les dues

úniques que s'utilitzen regularment (i amb enorme profusió) a *Helena*, *quina canya!*

Un altres tipus de formació provinent del castellà són les afèresis (l'escurçament d'una paraula per la part posterior), ja que el català tradicionalment fa els escurçaments per apòcope (per exemple "Ton" per "Anton"). És per influència del castellà que algunes formacions amb afèresi s'han arrelat a la llengua catalana.

AFÈRESIS				
formació	versió traductora	TOTAL	versió corregida/ ajustada	TOTAL
facu (facultat)	1 ⁷ , 2, 6, 7 ³ , 12, 14 ² , 17 ⁸ , 20 ⁴ , 23 ⁴ , 25 ² , 27, 29, 36, 42 ⁸ , 49, 50, 54, 55, 56, 58, 60 (17 ²)	66 (2)	7 ³ , 14 ² , 17, 20, 23, 25 ² , 36, 42 ⁸ , 56 (6 ² , 7 ² , 1 ⁸ , 2, 12, 17 ⁵ , 20 ³ , 23, 27, 50 ² , 54, 55 ⁴)	19 (33)
disco (discoteca)	4, 11, 12, 14, 17, 23, 32, 35, 60 (4)	13 (1)	4, 11, 14, 32, 35 (17)	10 (1)
profe (professor)	18, 21, 45, 48, 50, 60 (7, 18, 27, 48)	6 (4)	2, 7, 18, 21, 45, 48, 50, 60 (18, 27 48)	8 (3)

Els iniciadors, com ens van explicar en l'entrevista, volien evitar les formacions argòtiques per afèresi perquè consideraven que eren característiques del francès però no del català. Però, havent vist que TVC usa una llengua que té com a característica allunyar-se del castellà, és possible que el voler evitar les afèresis fos perquè aquestes són molt característiques del castellà. El fet és que la paraula "facu" apareix 66 vegades a la versió de la

traductora, i només 19 en la versió corregida/ajustada. En canvi, "facultat" apareix només 2 vegades a la versió de la traductora, i 33 vegades a la versió corregida/ajustada. Això demostra que l'afèresi ha sigut quasi sistemàticament corregida, cosa que reforçaria la hipòtesi que TVC intenta proposar un model de català amb una marcada voluntat d'allunyament del castellà.

Tot i així, hem de dir que la versió corregida/ajustada presenta bastantes afèresis, per exemple "disco". "Discoteca" apareix només 1 cop a cada versió. En canvi, "disco" apareix 13 vegades en la versió de la traductora, i 10 vegades a la versió corregida/ajustada. "Professor" apareix 4 vegades a la versió de la traductora, i 3 a la versió corregida/ajustada, mentre que "profe" apareix 6 vegades a la versió de la traductora, i 8 a la versió corregida/ajustada.

Una altra característica de l'argot català és la presència de paraules provinents del caló. De les que López del Castillo llista en el seu recull, nosaltres n'hem extret les més usuals:

CALÓ				
formació	versió traductora	TOTAL	versió corregida/ ajustada	TOTAL
paio	10, 26 ² , 27 ³ , 28, 29, 31, 32, 37, 47	12	26 ² , 27 ² , 28, 29, 32 ² , 37, 52	10
canguelis	26	1	26	1
catipén	0		0	
pirar	0		0	
xaval	39, 50 ²	3	26, 30	2
endinyar	0		0	
clissar	1, 16, 20, 24, 25 ² , 27, 28, 31, 32, 41	12	16, 28	2

calers	ó	1		0
--------	---	---	--	---

Aquest còmput ens permet observar que la inclusió de vocabulari caló ha sigut efectivament una de les estratègies utilitzades per crear el model de llengua d'*Helena, quina canya!* Però, tot i que la presència del caló és evident (no s'ha intentat evitar), s'ha usat d'una manera bastant discreta. Per altra part, també podem observar que la versió corregida elimina una part considerable dels termes en caló que havia proposat la traductora.

A part de les hipòtesis que ja hem esbossat, la conclusió final de la recerca del canvi de varietat lingüística, a nivell lèxic és la següent:

- **En comparar la versió original amb la versió catalana observem que, efectivament, es produeix una informalització de la varietat lingüística.**

Però en analitzar la versió catalana comparada amb la parla col.loquial real, s'observa que la llengua d'*Helena, quina canya!* no correspon exactament al català col.loquial que es parla al carrer.

Aquesta conclusió ens permet elaborar una nova hipòtesi sobre el model de llengua d'*Helena*:

- **A nivell lexical, el model de llengua no és real, sinó un model de llengua didàctic.**

En altres paraules: el que pretenien els responsables d'aquesta traducció no era reflexar la llengua col.loquial que realment es parla al carrer, sinó elaborar un nou model de català col.loquial que servís per a model a l'hora de normalitzar aquesta varietat lingüística entre el jovent.

6.2.2. El nivell morfosintàctic

6.2.2.1. Comparació versió original / versió catalana

Hem vist al capítol 5 que una de les característiques de la morfosintaxi col.loquial oral és la seva agramaticalitat. En francès, aquesta agramaticalitat morfosintàctica és especialment evident. Algunes de les característiques en són:

- **Les paraules monossíl.labes àtones perden la vocal o desapareixen totalment:**

J'sais pas T'en as, toi? Y'a un problème? T'as pris des puces?

- **Les normes gramaticals es relaxen:**

C'est vraiment pas de refus

- **Es contravé l'ordre gramatical establert:**

Quelle heure il est? Tu arrives quand?

- **Connectors, pronoms o conjuncions s'utilitzen d'una manera poc inusual o relaxada:**

Ça doit etre un garçon passionant

(els exemples corresponen a diàlegs d'*Hélène et les garçons*)

Altres característiques del discurs oral, segons Payrató i Hatim i Mason

(§ secció 5.2), són:

- **Expressivitat**
- **Uaguetat**
- **Redundància**
- **Tenor interactiu**
- **Ús de formes pluriverbals**

Vegem a continuació uns exemples d'aquestes marques de col·loquialitat del discurs francès, i com resulten en la versió catalana. Aquesta recerca l'hem feta a partir de l'anàlisi comparada detallada dels quinze episodis del mostreig (recordem que eren els episodis 1, 2, 3, 16, 17, 18, 26, 27, 28, 29, 30, 40, 50, 51, i 55).

- **Pèrdua de la vocal àtona**

ETIENNE   BRAVO NICOLAS ... T'AS MIS TOUTE LA NUIT POUR LA TROUVER, CELLE LA !!

ERNEST   Molt bé, Adrià. T'hi has tirat tota la nit, per inventart'ho, oi?
(Ep. 26)

Això en la versió catalana no es reflexa, però és que aquest és un fenomen extremadament usual en francès col·loquial, i que en català no es produeix.

- **Normes gramaticals relaxades**

HELENE   VEUX-TU UN AUTRE SANDWICH ?

J. FRANCOIS   C'EST VRAIMENT PAS DE REFUS...

HELENA   **Uols un altre entrepà?**
J. RAMON   **Si insistiu! Hh... (Ep. 27)**

Aquí la informalitat gramatical és plantejar la proposició d'aquesta manera, impersonalment i amb el verb *être* (*c'est*), quan formalment s'hauria expressat probablement d'una manera més personal i més completa: "Vraiment, je ne refuse pas". En català es reflexa aquesta informalitat a base d'usar l'expressió "Si insistiu", un lloc comú en la ironia que tan sovint caracteritza el discurs col·loquial. I diem ironia perquè és clar que les noies que li ofereixen a Jean François un altre entrepà no insisteixen, sinó que més aviat els sap greu haver-se de gastar els seus diners amb aquest gorrer.

• **Ordre gramatical alterat**

CHRISTIAN   **MAIS OU ELLE EST?**

NICOLAS   **QUI ÇA?**

GERARD   **Però on és?**

ADRIÀ   **Qui? (Ep. 28)**

HELENE   **TU DEURAI REVOIR CHRISTIAN QUAND?**

HELENA   **Quan t'havies de trobar amb en Gerard? (Ep. 28)**

NICOLAS   **T'ETAIS OU HIER SOIR?**

ERNEST   **On eres ahir a la nit? (Ep. 28)**

HELENE   **OU T'ETAIS PASSEE?**

HELENA   **On t'havies ficat? (Ep. 29)**

En aquests casos la sintaxi francesa és molt col·loquial, precisament per aquest canvi de l'ordre gramatical establert (en alguns casos afegit a alguna laxitud morfosintàctica). Respectivament, la versió formal d'aquestes preguntes seria:

VERSIÓ COL·LOQUIAL	VERSIÓ FORMAL
Mais où elle est?	Mais, ou est elle? / mais, ou est-ce qu'elle est?
Tu devrais revoir christian quand?	Quand devrais-tu revoir christian? /quand est-ce que tu devrais revoir christian?
T'étais où hier soir?	Ou etais-tu hier soir? / ou est-ce que tu etais hier soir?
Ou t'étais passée?	Ou etais-tu passe? / ou est-ce que tu etais passe?

L'ordre de la frase catalana, en canvi, és perfectament normatiu. No introdueix cap mena de marca morfosintàctica de col·loquialitat.

- Utilització inusual (o relaxada) dels connectors

CATHY IL SERAIT JALOUX QUE ÇA NE M'ETONNERAIT PAS!!!

LALI Mira, es posaria molt gelós, tia, que no ho captes? (Ep. 26)

En aquest cas s'ha substituït la marca sintàctica del relatiu col.loquial *que* per **elements sintàctics col.loquials** (iniciar l'oració amb un element fàtic: "mira"; és una apel.lació a l'atenció del receptor) i **elements lèxics col.loquials o argòtics** ("tia", "captes").

- Ús relaxat dels pronoms

HELENE ALORS, C'EST VRAI QUE ÇA DOIT ETRE UN GARÇON PASSIONANT.

Helena Ah, deu ser per això que és un tio tan genial! (Ep. 27)

L'agramaticalitat consisteix a utilitzar un pronom usualment referit a una cosa (*ça*), per referir-se a una persona (que seria *il*). Aquí també veiem, com en el cas anterior, que la sintaxi catalana és perfectament formal, però en canvi introdueix elements lèxics argòtics o col.loquials ("tio" i "genial") per substituir la pèrdua de col.loquialitat que sofreix la traducció a nivell sintàctic.

- Expressivitat

Hi ha diverses maneres d'aconseguir expressivitat. Per exemple:

- Enunciats que inclouen una frase interrogativa o exclamativa, o un connector que aconsegueix una funció fàtica, i sobretot conativa, com a interpellació del receptor, prenent doncs un paper important en la interacció comunicativa. Aquesta frase se sol presentar al principi, o bé al final de la proposició. És el que passava en l'exemple anterior:

HELENE   **ALORS, C'EST URAI QUE ÇA DOIT ETRE UN GARÇON PASSIONANT.**

Helena   **Ah, deu ser per això que és un tio tan genial!** (Ep. 27)

El connector *alors*, que es tradueix en català per "Ah!", té en aquest cas una funció fàtica.

- Discurs emfasitzat: és una variant de la frase interrogativa o exclamativa que acabem de mencionar. Per exemple, en la proposició següent:

CHRISTIAN   **VOUS NE POUZ PAS LEUR DIRE CLAIREMENT QUE C'EST NON? ET PUIS C'EST TOUT!**

GERARD   **Col·legues, que no els podem dir clarament que no? Ja n'hi ha prou!**

En la rèplica, la darrera frase (*et puis c'est tout*) no afegeix informació nova, sinó que reafirma la frase anterior. La traducció catalana fa el mateix: la darrera frase és una reafirmació de la primera.

CHRISTIAN T'ES SURE QUE CE N'EST PAS CONTAGIEUX?
HELENE NON, MAIS NON... C'EST UNE ALERGIE... T'INQUETES PAS

GERARD Segur que no és gens contagiós?
HELENA No, no, és una alèrgia. Què va!

Aquí l'èmfasi s'aconsegueix amb la repetició, a la primera frase de la rèplica (*non, mais non*). El català combina aquesta repetició, ("no, no") i hi afegeix una frase exclamativa ("què va!").

- Vaguetat

Recordem que Payrató considera que el discurs col·loquial oral presenta un nivell de vaguetat força alt que no hi ha cap necessitat d'aclarir. És una tendència a l'elisió, que dóna als textos l'aparença d'un estil abreujat, concret. "[perquè] la informació que s'hi vehicula i el tipus d'interacció que hi té lloc són força previsibles [...]. El major grau d'imprevisibilitat d'altres contextos impedeix, en canvi, simplificacions anàlogues." (Payrató, 1990: 85)

NICOLAS QU'EST CE QUE TU VEUX... C'EST BIENTOT L'ETE... ALORS, ÇA LE TRAVAILLE. BON... ALLEZ... ON Y VA.

ADRIÀ: És la primavera, el coco li va a cent! Som-hi! (Ep. 28)

La versió francesa reflexa molt bé aquest nivell de vaguetat, en la forma d'un discurs poc cohesionat. La versió catalana, en canvi, arregla una mica aquesta vaguetat, donant-li més cohesió a la proposició.

Moltes vegades la vaguetat del discurs es manifesta en què les frases queden inacabades:

ETIENNE **C'EST A DIRE QUE... TU VOIS CATHY, ON N'EST PAS TRES CHAUD POUR ENREGISTRER CE QU'ON FAIT.**

ERNEST **Que no ho capteu? Mira, Lali, encara no estem a punt per enregistrar el que fem. (Ep. 28)**

En aquest cas, la versió catalana, en comptes de reflexar la vaguetat deixant la frase inacabada, l'acaba, com per arrodonir-la, i no deixar res inconclús. Però la marca d'oralitat que es perd acabant la frase, es compensa afegint un element lèxic: l'ús del verb "captar". Això és el que hem anomenat "compensació de sintaxi per lèxic", i en parlarem extensament a la secció 6.2.2.2.

En altres ocasions, l'original francès deixa les frases inacabades, no només perquè això és un tret del discurs oral, sinó perquè en tractar-se d'un text audiovisual, la imatge constitueix aquest final de frase que el llenguatge verbal omet. Ja hem parlat al capítol 2 de la redundància que es produeix entre text verbal i imatges; les frases inacabades són una de les eines del text audiovisual per no fer-se excessivament redundant.

Però aquesta redundància entre text verbal i imatges no es dona només en l'audiovisual, sinó també en les situacions reals. És el que Payrató anomena "Major grau de dependència contextual dels registres col·loquials" (Op. cit.: 74). El discurs col·loquial oral és ple de "referències exofòriques": "...aquells elements que no són significatius sinó gràcies al context." (Op. cit.: 73). Vegem-ne un exemple:

ETIENNE   MAIS CE N'EST PAS VRAI..JE VAIS LE...

Després de dir això el personatge aixeca un altre noi en braços. No calia acabar la frase, perquè la referència exofòrica quedava precisada pel context, en aquest cas per les imatges. La traducció catalana, en canvi, especificava:

ERNEST   Ja veuràs. Ho provarem així. (Ep. 28)

De manera que es produïa una redundància entre text verbal i imatges que la versió original havia evitat.

- **Redundància**

El discurs redundant és una altra característica fonamental de la llengua col·loquial oral. Vegem-ne alguns exemples:

JOHANNA   MAIS VOUS ETES BETES OU QUOI?

JOANA   Que en sou, de bledes! (Ep. 29)

En aquest cas, la pregunta retòrica *ou quoi?*, que no es produeix en la versió catalana, es compensa per la repetició de l'atribut "de bledes" i del seu pronom feble corresponent, "en". Totes dues ocurrències utilitzen la redundància per donar expressivitat al diàleg. Aquesta **compensació** d'una

HELENE   TU TRICHES ! VOUS ALLEZ TOUS VOUS MOQUER DE MOI...

HELENA   Ja està bé, us en riureu de mi! (Ep. 50)

En aquests dos casos la traductora ha recorregut a l'estratègia de traducció de la compensació: en el primer, ha compensat la repetició dels pronoms *ma* i *à moi* per la de l'expressió "Passo molt!" repetida dues vegades. En el segon cas, la repetició dels pronoms *vous* i *tous* es compensa per la repetició del complement regit "de mi", i del seu corresponent pronom feble, "en".

- El tenor interactiu

A la secció 5.2 hem vist que Lluís Payrató considera que la comunicació és un procés bilateral entre interlocutors, no un procés unilateral entre un emissor i un receptor: la comunicació és un procés interactiu.

Els diàlegs francesos reflexen aquesta interactivitat entre el que diu l'emissor i el que respon el receptor a base de repeticions de la mateixa paraula en una intervenció i la seva rèplica. Per exemple:

CHRISTIAN: JE NE VOIS VRAIMENT PAS EN QUOI ÇA VOUS GENE QUE JEAN FRANCOIS DORME DANS LA BAIGNOIRE ...

ETIENNE: ÇA ME GENE DE NE PAS POUVOIR PRENDRE MON BAIN LE MATIN TRANQUILLEMENT ... TU AS COMPRIS ... ? !!

Aquesta repetició del verb forma un lligam lògic entre totes dues frases, que és el que constitueix l'encadenament argumentatiu.

Però el fet és que la versió catalana generalment no respecta aquestes repeticions, de manera que l'encadenament argumentatiu no és tan sòlid. La versió catalana no reflecteix el tenor interactiu.

Per exemple, en la traducció del diàleg anterior, en comptes de repetir el mateix verb, utilitza dos verbs diferents:

GERARD No lligo per què us molesta tant que el Joan Ramon clapi a la banyera.

ERNEST El que m'emprenya és no poder banyar-me tranquil al matí, i punt! (Ep. 27)

En altres ocasions tampoc no es manté la interactivitat del diàleg:

CHRISTIAN BEN... DES TRUCS PLUTOT SYMPA...MAIS QUI N'ALLAIENT PAS DU TOUT DANS SA BOUCHE...!

NICOLAS MAIS QUEL GENRE DE TRUCS ?

GERARD Home... eren... coses molt enrotllades... però que amb ella no lligaven gens ni mica!

ADRIÀ Quina mena de rotllos? (Ep. 50)

JOHANNA NON !! IL EST PLUTÔT PAS MAL !! UN PEU GENRE ETIENNE TU DOIS ...

HELENE S'IL EST GENRE ETIENNE ... IL EST PLUTÔT TRES BIEN !!!

JOANA No, no, no està malament del tot. És més aviat... de l'estil... de l'Ernest!

HELENA Home, doncs si està com l'Ernest deu estar força bo! (Ep. 27)

Aquí veiem que el francès opera la interactivitat del diàleg gràcies a dues repeticions, que a més, per augmentar la seva efectivitat, s'apliquen de manera creuada. Hem subratllat una de les repeticions amb una ratlla, i

l'altra, amb dues ratlles. Com es pot observar, el català no conserva cap de les dues repeticions.

- **Formes pluriverbals**

Les formes pluriverbals són les expressions que signifiquen pel seu conjunt, no per cada un dels seus elements solts. Són els modismes i les frases fetes, o les idiosincràcies de cada parlant. La llengua col·loquial abunda en expressions d'aquest tipus. La versió francesa d'*Hélène et les garçons* reflexa la presència de les formes pluriverbals. Algunes d'aquestes formes es mantenen en català:

JOHANNA   **JE RENTRE AU TEXAS !!! VOILA CE QUE JE FAIS !!! JE VAIS ME TROUVER UN BON BOUFFEUR DE HAMBURGER, UN BON BUDEUR DE COCA COLA, UN BON NUL QUI M'INVITERA EN WEEK END A DISNEYLAND ET QUI NE ME POSERA PAS DES LIEURES, LUI !**

JOANA   **Me'n vaig a Texas, ja veus el que faig! Em buscaré un aficionat a l'hamburguesa, un fan... de la coca-cola, un fantasma... un fantasma que em durà a Disneylàndia els caps de setmana i que no s'atreuirà a fer-me el bot! (Ep. 12)**

J. FRANÇOIS   **C'EST VRAI QU'AVEC LA VIE DE PLOUC QUE VOUS MENEZ, C'EST PASSEPORT POUR L'INFARCTUS.**

J. Ramon   **Sí, ties, la vida de rèptils que feu és un passaport per l'infart. (Ep. 27)**

HELENE   ECOUTE CATHY, CE N'EST PAS TOI QUI VA COMMENCER A JOUER LES MERES
POULES MAINTENANT PARCE QUE JOHANNA RENTRE UN PEU PLUS TARD QUE
D'HABITUDE.

CATHY   OUI... MAIS TOUT DE MEME ÇA M'A FAIT BIZARRE.

HELENA   Au, va, Lali, ara no et lliguis el rotllo de mare perquè la
Joana torni una mica més tard que de costum!

LALI   Sí, però igualment, m'ha fet flipar. (Ep. 28)

HELENE   BON ON VA ARRETER DE TOURNER AUTOUR DU POT, LES FILLES!

HELENA   Bé, ties, anem al gra i deixem-nos estar de romanços. (Ep.
28)

En aquest cas el modisme francès es tradueix per dos modismes en català.

HELENE   ON DEURAIT LES ENVOYER PROMENER.

HELENA   Els hauríem d'engegar a fer punyetes. (Ep. 28)

CATHY.   BEN, CE N'EST PAS TROP TOT.

LALI   Ja era hora, tia. (Ep. 28)

CHRISTIAN   TU PARLES! DES PEDALES D'EXPRESSION ÇA COMPTE PAS

GERARD   Sí, tio! Dos pedals, ves! Això no és res! (Ep. 29)

Aquí el modisme *Tu parles!* es compensa per les marques lèxica "tio", i un altre modisme, "ves".

CATHY QU'EST CE QU'IL SE PASSE? VOUS EN FAITES UNE TETE!

LALI Què passa? Què són aquestes cares?

Aquí veiem un cas de compensació: la pregunta retòrica "Què són aquestes cares" equival a la col.loquialitat del modisme francès *Vous en faites une tête!*

Altres, en canvi, no es tradueixen per tals modismes, de manera que la traducció no resulta tan col.loquial com l'expressió original:

JOHANNA NE T'INQUIETES PAS. ON LES TIENDRA EN MAIN.

JOANA No pateixis. Ja els vigilarem. (Ep. 29)

CATHY DES QU'ON LEUR DONNE CE QU'ILS VEULENT.. ILS NOUS TRAITENT COMME DE VIELLES CHAUSSETTES USAGEES...

LALI Quan tenen el seu petó se n'obliden de nosaltres com si res. (Ep. 29)

En canvi, hi ha casos en què la traducció recorre a modismes col.loquials, mentre que el seu corresponent en l'original francès era una expressió estàndard:

CATHY PARLONS DE VOUS.

JOSE ET BIEN CE MATIN JE MES UIS LEVE VERS DIX HEURES, J'AI PRIS MA DOUCHE...

HELENE MAIS NON, PAS DE ÇA! DE VOTRE MUSIQUE!

LALI Parlem de vosaltres.

JOSEP Bé, avui m'he llevat a les deu, m'he dutxat...

HELENA Para el carro! De la vostra música! (Ep. 29)

CHRISTIAN   SINON ON VA DISCUTER UNE DEMI HEURE... ET JE VAIS ENCORE PERDRE.

GERARD   Igualment, sinó em direu el nom del porc, com sempre. (Ep. 29)¹³

En definitiva, la comparació de la sintaxi en la versió original i la versió catalana ens porta a la següent conclusió:

- **La versió francesa utilitza una morfosintaxi més propera a la morfosintaxi col.loquial oral, que no pas la versió catalana: la versió francesa és "més oral" que la catalana.**

6.2.2.2. Compensació de sintaxi per lèxic

Un altre tipus de compensació molt característica d'aquesta traducció és el que hem anomenat "Compensació de sintaxi per lèxic". De vegades la traductora opta per traduir una sintaxi col.loquial d'una manera normativa; però llavors compensa la pèrdua de col.loquialitat que això suposa afegint-hi una marca lèxica. El to col.loquial és el mateix, però compensat: es treu en la sintaxi i s'hi afegeix en el lèxic.

---

¹³ El modisme "dir el nom del porc" sembla ser una falca recurrent en els diàlegs catalans: apareix 8 vegades (als capítols 1, 29 i 49 de la traductora, i als 1, 2, 12, 29, i 32 de la versió corregida/ajustada).

ETIENNE: C'EST A DIRE QUE...

ERNEST **Que no ho capteu ? (Ep. 29)**

La frase inacabada del francès (sintaxi col.loquial) es converteix en un verb argòtic (lèxic argot).

JOSÉ **TU PLAISANTES! C'EST LA BOITE A LA MODE!**

JOSEP **Tio, si és la més forta! (Ep. 29)**

Els elements lèxics "tio" i "forta" compensen l'expressió sintàctica col.loquial *tu plaisantes*.

Aquesta és una estratègia extremadament usual en la traducció d'*Helena, quina canya!*. Els exemples són innumbrables:

Ep. 26:

NICOLAS **BON, CHRISITIAN, FAIS PAS CETTE TETE LA!!**

ADRIÀ **Ua, no t'enfadis. No flipis, tio!**

La desaparició de l'adverbi *ne* de la negació, típic de la sintaxi col.loquial francesa (normativament seria *ne fais pas...*), se substitueix pel verb "flipar" en català.

ETIENNE **BEN, QUEST CE QU'IL T'ARRIVE CHRISTIAN? T'EN FAIS UNE TETE!**

ERNEST **Què et passa, tio! De què vas?**

Aquí tenim dos casos en la mateixa oració: el primer és començar la frase amb l'expressió *ben*, que denota incredulitat, dubte, i que en la traducció es

converteix en el vocable "tio"; el segon, la relaxació del pronom *tu* (normativament, *tu en fais*), que se substitueix per l'expressió "de què vas?".

JOHANNA   **Y A PLEIN DE FOIS OU J'AI ENVIE D'ETRE ROMANTIQUE AVEC CHRISTIAN.**

JOANA   **De vegades m'agafa el rotllo romàntic, amb l'ocellet.**

La supressió del pronom de subjecte *il* se substitueix per la paraula argòtica "rotllo".

CHRISTIAN   **J'LE CROIS PAS ÇA! ELLE M'A ECRIT UN POEME!**

GERARD   **Jo al.lucino! M'ha escrit un poema!**

Aquí dues marques sintàctiques col·loquials (la caiguda de la vocal àtona de *je*, i la repetició de dos pronoms amb un mateix referent *le i ça*) es converteixen en una marca lèxica (el verb "al.lucinar").

HELENE   **ALORS? PAS TROP DUR LE PARTIEL?**

HELENA   **I bé? Ha estat fumut, l'examen?**

L'absència de subjecte i verb a la segona pregunta (normativament seria *n'a-t-il pas été trop dur*) és compensada per l'adjectiu "fumut".

CHRISTIAN   **JE CROIS QU'IL TOURNE PAS MAL, CELUI LA.**

GERARD   **Ei, això rutlla, tios!**

L'absència de la partícula *ne* en la negació és una marca col.loquial sintàctica que se substitueix pel verb col.loquial català "rutllar".

CHRISTIAN   **MAIS OUI... UNE MUSE DOIT FAIRE TOUT CE QUI EST POSSIBLE....**

GERARD   **Sí, tia. Una musa ha de fer tot el que sigui possible...**

Aquí, en comptes de traduir la frase *mais oui* (que afegeix expressivitat al diàleg) amb el mateix recurs ("Que sí!)", s'ha substituït l'expressivitat de la sintaxi per expressivitat amb el lèxic (afegint el vocatiu "tia").

Ep. 27

JOHANNA   **C'EST URAI, QUOI. C'EST PAS BIEN QUE JEAN FRANÇOIS DORME DANS VOTRE BAINOIRE.**

JOANA   **Sí, tios. No mola gens que el Jan Ramon hagi de clapar a la banyera.**

El *quoi* de la primera oració, marca d'expressivitat amb intenció fàtica, es converteix en català en "tios"; la caiguda de la partícula negativa *ne* és substituïda pel verb "molar".

HELENE   NON MAIS... ET PUIS QUOI ENCORE?

HELENA   Però quin morro que tens!

Aquesta frase és pura inconnexió sintàctica en francès: transgredeix totes les normes sintàctiques establertes. En català, en canvi, és perfectament connexa, lògica i gramatical. La vaguetat sintàctica del francès es compensa per la inclusió del modisme argòtic "tenir morro".

JEAN FRANÇOIS   Y A VRAIEMENT PAS DE QUOI.

JOAN RAMON   No us amoïneu, ties.

Aquí la desaparició del subjecte i del verb (*il n'y a*) se substitueix per la inclusió de "ties".

JEAN FRANÇOIS   OK, OK, J'VEUX PAS D'HISTOIRE.

JOAN RAMON   D'acord, d'acord, no vull mal rotllos.

J'veux perd la vocal del pronom *je* i la partícula negativa *ne*: això es compensa per la inclusió de l'expressió d'argot "mal rotllo" en la traducció.

Ep. 28

NICOLAS   OUAIS... T'AS RAISON... ÇA MARCHE BEUCOUP MIEUX.

ADRIA   No et fot ni cas!

La caiguda de la vocal àtona del subjecte (*tu*), es compensa pel canvi al verb "fotre".